

ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA U GORSKOM KOTARU- EKOTURIZAM

Marijanović, Patricia

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:815932>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-16**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

POSLOVNI ODJEL

Patricia Marijanović

ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA U GORSKOM KOTARU –
EKOTURIZAM
ZAVRŠNI RAD

Karlovac, rujan 2021.

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Stručni studij Ugostiteljstva

Patricia Marijanović

ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA U GORSKOM KOTARU – EKOTURIZAM
Završni rad

Matični broj studentice: 0618615052

Kolegij: Turizam i okoliš

Mentorica: dr.sc. Draženka Birkić

Karlovac, rujan 2021.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. PREDMET I CILJ RADA	1
1.2. IZVORI PODATAKA I METODE PRIKUPLJANJA PODATAKA	1
1.3. STRUKTURA RADA	1
2. TURIZAM I OKOLIŠ	2
2.1 UTJECAJ TURIZMA NA OKOLIŠ	2
2.2. UTJECAJ TURIZMA NA GOSPODARSTVO	3
2.3. UTJECAJ TURIZMA NA SOCIO KULTURNE INTERAKCIJE	7
2.4. IMPLEMENTACIJA ODRŽIVOG RAZVOJA RURALNOG TURIZMA	9
2.5. ULOGA I ZNAČAJ LOKALNOG STANOVNIŠTVA PRI USPOSTAVI ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA	13
3. POJMOVNO ODREĐENJE EKOTURIZMA	17
3.1. DEFINIRANJE EKOTURIZMA	17
3.2. ODRŽIVOST RAZVOJA EKOTURIZMA U RURALNIM PODRUČJIMA	18
3.3. EKOTURISTI	22
4. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA U GORSKOM KOTARU	27
4.1. GEOGRAFSKI I PROMETNI POLOŽAJ	27
4.2. STANOVNIŠTVO	30
4.3. TURISTIČKI RESURSI	30
4.3.1. ANTROPOGENI RESURSI	31
4.3.2. PRIRODNI RESURSI	33
4.4. SMJEŠTAJNI KAPACITETI	35
4.5. TURISTIČKI PROMET	36
5. EKOTURIZAM U GORSKOM KOTARU	39
5.1. EKOTURIZAM NA PODRUČJU GORSKOG KOTARA	39
5.2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	41
5.2.1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	41
5.2.2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	45
6. ZAKLJUČAK	51
POPIS LITERATURE	52
POPIS TABLICA	56
POPIS GRAFIKONA	57
PRILOZI	58

SAŽETAK

Ruralni prostor u Republici Hrvatskoj raspolaže iznimnim turističkim resursima koji nisu dovoljno turistički valorizirani. S druge pak strane ruralne prostore najčešće karakterizira malen broj uglavnom starijeg stanovništva, malena poljoprivredna obiteljska gospodarstva i nerazvijena infrastruktura. U ovom završnom radu osvrnut ćemo se s obzirom na gore navedene činjenice, na razvoj ruralnog turizma na području Gorskog kotara. Isto tako, u ovom radu imamo na umu da turistička industrija nije bezazlena industrija, te da ukoliko se ne upravlja razvojem turizma na ruralnom području, od strane lokalne zajednice, mogu se ostvariti vrlo ozbiljne i nesagledive negativne posljedice s obzirom na okoliš, sociokulturne interakcije pa i samo gospodarstvo. Budući da je riječ o ekološki očuvanom prostoru čije je resurse potrebno sačuvati i za buduće generacije, u razvoju ruralnog turizma nužno se nameće koncept održivog razvoja s naglašenim elementima eko turizma. Osiguranje održivoga razvoja turizma u ruralnom prostoru ogleda se u percipiranju razvojnih potreba lokalne zajednice. S obzirom da turizam može predstavljati rizik za okoliš, potrebno je razvijati turizam koji se ne temelji na „eksploatacijskom“ i „resursno-intenzivnom“ pristupu već na temeljima održivog i ekoturizma. Smatra se da održivi turizam unutar ruralnih područja kakvom pripada Gorski kotar, s elementima eko turizma može biti najučinkovitiji alat za valorizaciju prirodne baštine, doprinos njezinu očuvanju i postizanju dobrobiti lokalnih zajednica. U ovom radu istražiti će razvoja turizma u Gorskom kotaru s naglaskom na održivi eko turizam. S obzirom da je jedan od glavnih razloga bavljenja turizmom poboljšanje kvalitete življenja lokalnog stanovništva, prikazat će rezultati istraživanja koji se odnose na povezanost sudjelovanja lokalne zajednice, u ovom slučaju lokalnog stanovništva, u donošenju odluka o razvoju turizma, razmjenu znanja te osnaživanje zajednice s uspostavom održivog razvoja turizma na ruralnom području. Zajednice moraju imati integralnu ulogu u razvoju turizma i predložiti pristup koji naglašava potrebu za kontrolu od strane zajednice i upravljanje razvojem lokalnog turizma.

Ključne riječi : održivi razvoj turizma, eko turizam, ruralni turizam, Gorski kotar, lokalno stanovništvo

SUMMARY

The rural area in the Republic of Croatia has exceptional tourist resources that are not sufficiently valorized for tourism. On the other hand, rural areas are most often characterized by a small number of mostly elderly people, small family farms and underdeveloped infrastructure. In this final paper we will look at the above facts, the development of rural tourism in the Gorski kotar. Also, in this paper we keep in mind that the tourism industry is not a harmless industry, and that if the development of tourism in rural areas is not managed by the local community, very serious and unforeseeable negative consequences can be achieved with regard to the environment, sociocultural interactions and the economy itself. Since this is an ecologically preserved area whose resources need to be preserved for future generations, the concept of sustainable development with emphasized elements of ecotourism is necessarily imposed in the development of rural tourism. Ensuring the sustainable development of tourism in rural areas is reflected in the perception of the development needs of the local community. Given that tourism can pose a risk to the environment, it is necessary to develop tourism that is not based on "exploitation" and "resource-intensive" approach but on the foundations of sustainable and ecotourism. It is believed that sustainable tourism within rural areas such as Gorski kotar, with elements of eco-tourism can be the most effective tool for valorization of natural heritage, contributing to its preservation and achieving the well-being of local communities. In this paper, he will explore the development of tourism in Gorski kotar with an emphasis on sustainable eco-tourism. Given that one of the main reasons for dealing with tourism is to improve the quality of life of the local population, the results of research related to the connection of local community participation, in this case local population, in decision-making on tourism development, knowledge exchange and community empowerment will be presented. development of tourism in rural areas. Communities must play an integral role in tourism development and propose an approach that emphasizes the need for community control and management of local tourism development.

Keywords: sustainable tourism development, eco tourism, rural tourism, Gorski kotar, local population

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojoj mentorici dr.sc. Draženki Birkić na strpljenju, trudu i povjerenju koje mi je ukazala kroz pisanje ovoga rada.

Hvala mojim kolegama, prijateljima i profesorima koji su uljepšali ovaj dio mog života.

I za kraj, beskrajno hvala mojim roditeljima i sestri na pruženoj podršci, ljubavi i povjerenju kroz dobre i loše trenutke. Hvala im za trud i vrijeme koje su uložili kako bi mi olakšali pisanje ovog rada.

Hvala Vam!

1. UVOD

1.1. PREDMET I CILJ RADA

Tema ovoga završnog rada je Održivi razvoj turizma u Gorskom kotaru s naglaskom na ekoturizam. Završni rad bavi se istraživanjem trenutnog stanja turizma na području Gorskog kotara s naglaskom na eko turizam. Cilj rada jeste istražiti odnose između uključenosti lokalnog stanovništva i uspostave održivog razvoja turizma.

1.2. IZVORI PODATAKA I METODE PRIKUPLJANJA PODATAKA

U cilju izrade ovoga završnog rada koristile su se metode znanstvenog istraživanja prikladne za obradu predmeta istraživanja. Podaci za izradu ovog rada prikupljeni su iz primarnih i sekundarnih izvora. Primarni podatci prikupljeni su putem strukturiranog anketnog upitnika, osobnim anketiranjem a sekundarni podatci prikupljeni su iz stručne i znanstvene literature, relevantnih internetskih stranica desk metodom. Metode obrade podataka koje su korištenje u ovom radu su metode analize, sinteze, dedukcije, indukcije te metoda deskripcije.

1.3. STRUKTURA RADA

Završni rad sastoji se od pet poglavlja koja sadrže uvod i zaključak. Drugo poglavlje govori u utjecajima turizma na okoliš, gospodarstvo i sociokulturne interakcije. Treće poglavlje bavi se definiranjem ekoturizma i ekoturista. Četvrto poglavlje temelji se na održivom razvoju turizma na području Gorskog kotara. Peto poglavlje obuhvaća ekoturizam na području Gorskog kotara te obradu anketnog upitnika.

2. TURIZAM I OKOLIŠ

Dugo vremena turizam se smatralo kao „nevinom industrijom“ po pitanju utjecaja na okoliš stoga nije postojala potreba za mjerenjem njegovih učinaka na okoliš, gospodarstvo i sociokulturne interakcije. U 1960.-tim i ranim 1970.-tim godinama turizam je predstavljao glavni alat za gospodarski rast i razvoj te se pokazao kao poticaj za uvažavanje i poštivanje različitih nacija i kultura. Sredinom 1970.-tih godina dolazi do postavljanja pitanja u pogledu utjecaja turizma na okoliš, gospodarstvo te sociokulturne interakcije.

Ruralno područje kao što je Gorski kotar najčešće obilježava bogata prirodna, kulturna i tradicijska baština no i veliki problemi kao što su depopulacija i zanemarivanje tradicionalne djelatnosti i proizvodnje, starije stanovništvo te slabo razvijena infrastruktura.

Utjecaj turizma na ruralna područja može biti pozitivan i negativan te se on obično promatra kroz tri skupine utjecaj, utjecaj na okoliš, društveni i ekonomski utjecaji.

2.1 UTJECAJ TURIZMA NA OKOLIŠ

Okoliš je primarni resurs turizma te je za njegov razvoj potreban očuvan i kvalitetan prostor. Pod kvalitetnim prostorom podrazumijevamo krajolik s jednim ili više prirodnih ili antropogenih turističkih resursa visokog stupnja privlačnosti. Kvaliteta nekog prostora jedan je od osnovnih faktora privlačenja turista stoga turistička industrija treba biti posebno zainteresirana za očuvanje prostora.

Svjetska turistička organizacija UN-a (UNWTO) ističe četiri elementa koji obilježavaju ruralni turizam:

- Prirodni ruralni resursi (jezera, rijeke, planine, šume)
- Ruralni način života (obrta, lokalna glazba, događaji, gastronomija)
- Ruralno nasljeđe (tradicionalna arhitektura, dvorci, crkve)
- Ruralne aktivnosti (lov, jahanje, ribolov, planinarenje, biciklizam)

Ruralna područja imaju specifična ekološka obilježja radi kojih posebnu pažnju treba posvetiti utjecaju turizma na okoliš. Najčešće su spominjani negativni učinci turizma kojih naravno ima i više od onih pozitivnih, no valja naglasiti kako pozitivni učinci imaju veliku korist za

ovakva područja. Neki od pozitivnih učinaka su primjerice zaštita i očuvanje prirodnih područja, povijesnih i arheoloških lokaliteta te poboljšanje infrastrukture.

Posebna je snaga privlačnosti ruralnih područja radi specifične ponude koju nude obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Uzgaja se prirodna, domaća i svježa hrana koja se priprema na tradicionalan način i poslužuje gostima u tradicionalnom okruženju. U ovom slučaju turizam potiče očuvanje ruralnog načina života, njeguje tradiciju ali također unapređuje kvalitetu proizvodnje i življenja u cijelosti.

Kao što smo već spomenuli turizam također donosi niz negativnih učinaka u ruralnim prostorima kao što su zagađenje zraka, okoliša, tla, prekomjerne količine otpada, gubitak staništa, oštećenje staza i putova, arheoloških područja, buka, zagađenje zraka i slično. Kao brzo rastući sektor, turizam je sve veći izvor pritiska na prirodne resurse i okoliš, utječe na društvene uvjete, kulture i okoliš turističkih područja. Ovaj trend može voditi smanjenju koristi od turizma za lokalnu i širu ekonomiju. Glavni pritisci dolaze od prijevoza, upotrebe vode i zemljišta, upotrebe energije u zgradama i postrojenjima i proizvodnje otpada. Erozija tla i utjecaj na bioraznolikost također su pitanja povezana s turizmom. U nekim popularnim destinacijama ovi su pritisci uzrokovali nepovratnu degradaciju lokalnog okoliša.

Negativni učinci turizma u najvećoj mjeri proizlaze iz nekontroliranog razvoja turističke infrastrukture, prihvatnih kapaciteta, smještajnih i rekreativnih, te nekontroliranog broja posjetitelja ruralnim područjima koja su često i zaštićena područja. S obzirom na to strateški plan razvoja turizma ruralnih područja trebao sadržavati plan mjera koje će uz kontroliranu valorizaciju prirodnih resursa ipak biti u funkciji i razvoju istih.

2.2. UTJECAJ TURIZMA NA GOSPODARSTVO

Bit turističkog razvoja počiva na činjenici da se turizam ponajprije razvija zbog njegovih ekonomskih koristi koje u većoj ili manjoj mjeri pridonose razvoju gospodarstva. Razvoj turizma na ruralnim prostorima predstavlja jednu od ekonomskih prilika jer se njegovim razvojem mogu potaknuti različite gospodarske aktivnosti kao i povratak stanovništva, tim više što potražnja za ovim oblikom turizma neprestano raste.¹

¹ Smolčić, Jurdana D. i sur., Obilježja turizma u ruralnom prostoru, 4. međunarodni kongres o ruralnom turizmu, 2018.

Zbog niza ekonomskih koristi koje proizlaze iz njegova razvoja turizam je s pravom stekao status iznimno važne komponente nacionalnih gospodarstava mnogih zemalja, osobito onih u razvoju i ne razvijenih. Ekonomska korist turizma razlikuje se od destinacije do destinacije, ukupnost inicijalne turističke potrošnje ostvarene u gospodarskim djelatnostima koje izravno apsorbiraju turističku potrošnju, a to su ponajprije ugostiteljstvo, turističko posredništvo, promet i trgovina na malo.² Ekonomske funkcije turizma odražavaju se prvenstveno na povećanje ekonomskog blagostanja receptivnih turističkih zemalja, a koristi sagledavamo kroz platnu bilancu, bruto društveni proizvod, zapošljavanje, razvoj novih djelatnosti, ulaganja u infrastrukturu potaknuta turističkim kretanjima u destinaciji, kapitalna ulaganja i porast javnih prihoda te poticanje lokalnog rasta i razvoja. Ekonomske funkcije turizma podrazumijevaju sva ona djelovanja koja su usmjerena na ostvarivanje postavljenih ciljeva te koja rezultiraju ekonomskim učincima, one su međuzavisne te se međusobno ne isključuju u svom ekonomskom djelovanju.

Ekonomske funkcije turizma jesu:

- Multiplikativna funkcija,
- Induktivna funkcija,
- Konverzijska funkcija,
- Funkcija zapošljavanja,
- Funkcija poticanja međunarodne razmjene dobara,
- Apsorpcijska funkcija,
- Funkcija uravnoteženja platne bilance,
- Funkcija razvoja gospodarski nedovoljno razvijenih područja,
- Integracijska funkcija,
- Akceleracijska funkcija.

U kontekstu ekonomskih utjecaja turizma, moguće je istaknuti sljedeće pozitivne aspekte njegovoga razvoja na ruralnom prostoru:³

- generiranje potrošnje i multiplikacijski efekt turističke potrošnje
- generiranje prihoda
- zapošljavanje

² Kesar, O. Specifični oblici turizma. Nastavni tekst za predavanja na kolegiju Specifični oblici turizma na Ekonomskom fakultetu, Zagreb, 2011.

³ Smolčić, Jurdana D. i sur., Obilježja turizma u ruralnom prostoru, 4. međunarodni kongres o ruralnom turizmu, 2018.

- poticanje lokalne proizvodnje
- poticanje razvoja različitih gospodarskih aktivnosti
- poticanje ulaganja
- implicira poboljšanje infrastrukture.

Multiplikativni efekti turističke potrošnje posebno su istaknuti na ruralnim područjima. Kako bi ti efekti bili što veći potrebno je brinuti o što većoj uključenosti lokalnih roba i usluga. Daljnji razvoj turizma na ovim područjima postepeno će pokrenuti nove gospodarske aktivnosti.

Turizam je najvažnija gospodarska grana u Republici Hrvatskoj, ono se dijeli na četiri kategorije, ugostiteljstvo što podrazumijeva hotele i restorane te promet, putničke agencije i trgovinu. Kada gledamo s ekonomske strane, turizam neosporivo donosi pozitivne učinke na Hrvatsko gospodarstvo, čini nacionalnu valutu stabilnom, povećava BDP, smanjuje deficit bilance, smanjuje inflaciju te jednim djelom smanjuje uvoz iako je on i dalje izuzetno velik.

Tablica 1. Prihodi od turizma (2015.-2019.)

	2015	2016	2017	2018	2019.
BDP (u mil.EUR)	48,845	45.659	48.462	51.527	53.983
PRIHODI OD TURIZMA (u mil. EUR)	7.961,9	8.635,0	9.493	10.096,5	10.539,1
UDJEL TURIZMA U BDP-u (u %)	18,2	18,9	19,6	19,6	19,5

Izvor: Obrada autora prema: Hrvatska turistička zajednica, www.htz.hr (26.03.2021.)

Tablica prikazuje podatke o prihodima od turizma za razdoblje od 2015. do 2018. godine. Prema podacima iz tablice možemo zaključiti kako je prisutan kontinuirani porast prihoda od turizma iz godine u godinu kao i porast udjela turizma u BDP-u Republike Hrvatske.

2019. godina bila je rekordna prema broju dolazaka i noćenja turista te prema prihodima te je postavila visoku ljestvicu za nadolazeću 2020. godinu. S obzirom na globalnu pandemiju COVID-19 koja je pogodila svijet 2020. godine prihodi od turizma smanjili su se za 50% kao i dolasci i noćenja.

Turizam ima vrlo značajnu ulogu u modifikaciji ruralnih prostora jer kroz svoje izravne i neizravne utjecaje, generira značajne efekte, kao što su dodatni prihodi lokalnog stanovništva, priljev deviza, povećanje investicija i zapošljavanja, čime potiče i osnažuje razvoj lokalnog gospodarstva. Stoga se vrlo često kroz turizam traži način revitalizacije ruralnih područja i povećanje kvalitete života na tim prostorima, tim više što se i u trendovima turističke potražnje vidi sve veći interes turista za specifične oblike turizma među kojima ruralni turizam zauzima visoko mjesto.⁴

Razvoj turizma na ruralnim prostorima s vremenom će pokrenuti nove gospodarske aktivnosti, odnosno novu potrošnju. Budući da je uključeno u turističke aktivnosti, lokalno stanovništvo može imati koristi od prodaje smještajnih jedinica, različitih programa, radionica, kao i od prodaje poljoprivrednih proizvoda i hrane i pića, itd. (Lee i Kim 2009). Slijedom toga, razvoj turizma u ruralnom prostoru, kao i potražnja za radno intenzivnim proizvodima poput obrta i poljoprivrednih proizvoda dovest će do povećanja zaposlenosti, jer ruralni turizam može djelovati kao katalizator za cijeli niz novih poduzetničkih aktivnosti, partnerstva i mreža.⁵ Navedeno ukazuje na potrebu uključivanja u prodaju što većeg broja lokalnih proizvoda i korištenje lokalnih usluga, kao i na potrebu intenzivnije edukacije lokalnog stanovništva o svim potencijalnim učincima turističkog razvoja s ciljem poticanja lokalnog zapošljavanja i samozapošljavanja. Uključenost lokalnog stanovništva u turističke aktivnosti rezultirati će smanjenjem napuštanja ruralnih područja te će smanjiti negativan prirodni prirast stanovništva. Ovime se javlja i povećana potreba za edukacijom lokalnog stanovništva po pitanju razvoja poduzetništva na takvim prostorima. Pored mnogih nabrojanih pozitivnih učinaka dolazimo i do onih negativnih kojih je u ovom slučaju manje.

Jedan od najčešćih negativnih učinaka jeste sezonalnost zapošljavanja koja se vrlo često javlja u ruralnim područjima kao i u priobalju. Nadalje, turizam često može izazvati napuštanje tradicionalnih zanimanja što rezultira gubitkom autohtonih proizvoda. Uz navedeno negativni učinci turizma vežu i rast cijena proizvoda i usluga za vrijeme trajanja turističke sezone, porast cijena stambenog prostora što posljedično otežava mladim obiteljima rješavanje stambenog prostora.

⁴ Smolčić, Jurdana D. i sur., Obilježja turizma u ruralnom prostoru, 4. međunarodni kongres o ruralnom turizmu, 2018.

⁵ Oliver, T., Jenkins, T. "Integrated tourism in Europe's Rural Destinations: Competition or Cooperation". U. W. Jones and C. Haven-Tang (Ur.), *Tourism SMEs, Service Quality and destination competitiveness*, CABI international, CABI Publishing, 2005.

2.3. UTJECAJ TURIZMA NA SOCIO KULTURNE INTERAKCIJE

Pored ekonomskih utjecaja, veliku važnost imaju i društveni utjecaji turizma. Posebno kada je riječ o ruralnim područjima. Postoje mnogi pozitivni društveni utjecaji kao što su uklanjanje predrasuda, očuvanje kulturnog identiteta očuvanje materijalne i nematerijalne kulture, isticanje ponosa lokalnog stanovništva, edukacija o drugim kulturama, unapređenje kvalitete života i slično. U drugu ruku naravno imamo i one negativne društvene utjecaje kao što su promjena ili gubitak lokalnog identiteta, sukobi između turista i lokalnog stanovništva, gubljenje autohtonosti. Zbog navedenih razloga potrebno je pratiti i upravljati razvojem turizma kroz definiranje prihvatnog potencijala ruralnog prostora.

Kroz turističko putovanje turisti upoznaju željenu destinaciju, njezinu kulturu, običaje i lokalno stanovništvo na poseban način. U nekim je slučajevima lokalno stanovništvo i njihovi običaji direktan motiv dolaska u destinaciju stoga baš oni imaju veliki utjecaj na kreiranje turističkog proizvoda. Kulturna baština destinacije uvelike utječe na bogatstvo turističke ponude ukoliko se vodi briga o njezinom očuvanju.

Svaka destinacija ima u cilju stvoriti svoj vlastiti i autentičan identitet koji će na posljetku biti glavni razlog privlačenja turista. Također susrećemo se s slučajevima u kojima se identitet destinacije kreira putem posudbe stranih kultura, manifestacija i sadržaja koji zapravo nemaju stvarnih poveznica s destinacijom. To upućuje na direktnu eksploataciju destinacije u stvaranju ekonomske koristi.⁶

Simbioza predstavlja odnos turista sa životnom sredinom koju posjećuju iz razloga što turističke aktivnosti dovode do boljeg standarda kvalitete života domicilnog stanovništva ali postoji određena problematika. Problematiku je opisao teoretičar Doxey koji je kroz indeks turističke iritacije opisao odnos domicilnog stanovništva prema turistima kroz nekoliko faza razvoja turizma određene destinacije koje su prikazane u sljedećoj tablici.

⁶ Ružić A., Sociokulturni aspekti turizma događaja, Pula, 2016.

Tablica 2. Indeks iritacije prema Doxey-u.

	SOCIJALNI ODNOS	ODNOS MOĆI
EUFORIJA	Domicilno stanovništvo je naklonjeno posjetiteljima i investitorima te su oni dobrodošli.	Lokalni pojedinci i grupe imaju veliki potencijal za kontrolu te sukladno tome imaju utjecaj na planiranje i formalnu kontrolu.
APATIJA	Ostvaruje se kontakt sa posjetiteljima te su spomenuti kontakti više formalni.	Planiranje se temelji na marketingu te turistička industrija pokazuje interes.
SMETNJE	Doseže se točka saturacije gdje domicilno stanovništvo nije naklonjeno turističkoj industriji.	Planovi se temelje na povećanju infrastrukture dok je limitiranje rasta sve manje zastupljeno. Dolazi do pojave lokalnih protestnih grupa.
ANTAGONIZAM	Dolazi do pokazivanja iritacije prema turistima te se oni smatraju glavnim uzročnicima problema.	Promocije se usmjeravaju na trošenje reputacije odnosno dolazi do borbe moći između interesnih skupina te ona rezultira jačanju kompromisa.

Izvor: Samostalna obrada autora prema: Doxey, G.V.1975, www.causationtheoryofvisitor.com (26.03.2021.)

Tablica 2 prikazuje stavove ponašanja domicilnog stanovništva prema turistima koji borave u destinaciji kroz sljedeće faze; Euforija, Apatija, Smetnje i Antagonizam. Kroz faze su opisani osjećaji zadovoljstva razvijanja destinacije zajedno sa osjećajem nezadovoljstva i odbojnosti radi boravka turista u destinaciji. Razlog tome je zagađenje okoliša te prilagodba destinacije turizmu koji turisti nose sa sobom. pored ekonomskih utjecaja, veliku važnost imaju i društveni utjecaji turizma, posebice kada je riječ o osjetljivim područjima, kao što su ruralni prostori. U pozitivne društvene utjecaje turizma moguće je uključiti sljedeće:

- uklanjanje predrasuda
- poticanje međusobnoga razumijevanja
- očuvanje kulturnoga identiteta
- očuvanje materijalne i nematerijalne kulture i tradicije
- ponos lokalnog stanovništva
- upoznavanje novih kultura (edukacija)
- dostupnost različitih sadržaja kako lokalnom stanovništvu tako i turistima (unapređenje kvalitete života)
- poticanje participativnoga pristupa i uključivanje svih dionika.

S druge strane, ukoliko se turizmom ne upravlja na održiv način, on može generirati i negativne društvene učinke, poput promjene ili gubitka lokalnog identiteta i vrijednosti, gubitak autohtonosti (komercijalizacija), natjecanje i sukob između turista i lokalnog stanovništva gdje se ponekad ponašanje posjetitelja može se smatrati „lokalno“ nametljivo. Slijedom navedenog, potrebno je kontinuirano pratiti i upravljati razvojem turizma kroz definiranje razine prihvatnog potencijala ruralnoga prostora (ekonomskoga, ekološkog i društvenog, sportskorekreativnih, zabavnih...)

2.4. IMPLEMENTACIJA ODRŽIVOG RAZVOJA RURALNOG TURIZMA

Koncept održivog razvoja podrazumijeva proces usmjeren prema postizanju ravnoteže između gospodarskih, socijalnih i ekoloških zahtjeva kako bi se osiguralo „zadovoljavanje potreba sadašnje generacije bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe“ ⁷Održivi razvoj predstavlja okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuirana gospodarskog i socijalnog napretka, bez štete za okoliš i prirodne izvore bitne za ljudske djelatnosti u budućnosti. On se oslanja na ambicioznu ideju prema kojoj razvoj ne smije ugrožavati budućnost dolazećih naraštaja trošenjem neobnovljivih izvora i dugoročnim

⁷ Gro Harlem Brundtland, Our Common Future, Chairman's Foreword, Oslo, 1987.

devastiranjem i zagađivanjem okoliša. To je proces promjena u kojem su iskorištavanje resursa, smjer ulaganja, orijentacija tehničkog razvoja i institucionalne promjene u međusobnom skladu i omogućavaju ispunjavanje potreba i očekivanja sadašnjih i budućih naraštaja. Na temeljima koncepta održivog razvoja razvijen je koncept održivog turizma i primjenjuje se na sve oblike turizma koji su dugoročno usklađeni sa svojom prirodnom, socijalnom i kulturnom okolinom. Riječ je o koncepciji razvoja potaknutoj negativnim učincima turizma po okoliš jer stupnju očuvanja ekoloških vrijednosti značajno ovisi budući razvoj turizma .

Održivi turizam (engl. *sustainable tourism*) raste i razvija se ne iskorištavajući svoje resurse tako da ih trajno uništava, već se resursi koriste tako da se maksimalno očuva njihova kvaliteta i vrijednosti za buduće naraštaje. Održivi je turizam onaj koji može opstati tijekom duljeg razdoblja jer ne uzrokuje degradaciju okoliša, nego ostvaruje korist u ekonomskom, ekološkom, društvenom i kulturnom okruženju u kojem se odvija. Politika održivog razvoja, predstavlja ciljni trokut u kojem se treba uravnotežiti tri moguća konfliktna područja: okoliš, društvo i ekonomiju. Ta tri elementa u turističkom razvoju moraju

biti korištena na način da promoviraju ekološku odgovornost, ekonomsku efikasnost i društveno osjetljiv turizam na svim razinama.

UNWTO (2000), u skladu s općim konceptom održivosti, održivi razvoj turizma definirala kao onaj koji zadovoljava potrebe današnjih turista i u isto vrijeme štiti prostor i povećava mogućnost održivosti za budućnost projekt koji upravlja svim resursima na način da poštuje ograničenja ekonomske, socijalne i estetske kompatibilnosti dok zadržava kulturni integritet, esencijalne ekološke procese, bioraznolikost i sustave koji podržavaju život⁸.

Tijekom vremena UNWTO proširuje definiciju te naglašava da „održivi turizam treba učiniti optimalnim korištenje prirodnih resurs, poštuje sociokulturne autentičnosti zajednice domaćina, osigurava održivo dugoročno poslovanje“.⁹

Berlinska deklaracija iz 1997. godine o biološkoj raznovrsnosti i o održivom turizmu navodi sljedeće: “Turizam bi se trebao razvijati na način koji doprinosi lokalnim zajednicama,

⁸ Padin, C. A sustainable tourism planning model: Components and relationships, *European Business Review*, Vol. 24 Iss: 6, 510–518, 2012. preuzeto iz Birkić D. Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, doktorski rad Opatija, 2016.

⁹ UNWTO, 2004.

da jača lokalnu ekonomiju, zapošljava lokalnu radnu snagu i na održivi način koristi lokalne resurse, poput lokalne poljoprivredne proizvode, lokalno tradicijsko nasljeđe. Mehanizmi, uključujući politike i zakonodavstvo trebaju biti postavljeni na način da osiguraju dobrobit lokalnoj zajednici. Turističke aktivnosti trebaju poštivati ekološke osobine i kapacitet u lokalnoj sredini gdje se odvijaju. Svi naponi, radnje, trebali bi biti učinjeni na način da poštuju tradicijski način života i kulturu. Berlinska deklaracija iz 1997. godine dala je jak normativni prinos tvrdnjom „da se turizam treba razvijati na način da pogoduje lokalnim zajednicama uz čvršće lokalno gospodarstvo, upošljava lokalnu radnu snagu i gdje je god ekološki održiv koristi lokalne materijale, lokalne poljoprivredne proizvode i tradicijske vještine“.¹⁰

Zadaci održivog turizma su (UNEP i UNWTO,2005):¹¹

- 1) osiguranje optimalne upotrebe resursa iz okoliša koji konstituiraju ključne elemente u razvoju turizma, održavajući nužne ekološke procese i pomažući u očuvanju prirodnoga nasljeđa i biološke različitosti,
- 2) poštivanje socio-kulture izvornosti (autentičnosti) domaćina, očuvanje izgrađenoga životno kulturnoga nasljeđa i tradicionalnih vrijednosti te doprinos inter-kulturalnom razumijevanju i toleranciji,
- 3) omogućavanje održive, dugoročne ekonomske aktivnosti, osiguravajući pravednu distribuciju socio-ekonomskih koristi svim zainteresiranima, uključujući stabilnu zaposlenost, mogućnosti za ostvarivanje dohotka i socijalne usluge domaćoj zajednici, te doprinos ublažavanju siromaštva.

Održiv razvoj ruralnog turizma je proces razvoja turizma kojim se omogućuje njegov rast i razvoj bez zapostavljanja i iskorištavanja svih prirodnih i antropogenih resursa na kojima je zasnovan, a to su prije svega pogodna klima, nezagađen zrak, tlo i voda, odsutnost buke i vibracija, odsutnost opasnosti od elementarnih nepogoda, očuvana priroda, očuvano graditeljsko nasljeđe, očuvane sociokulturne značajke, slikoviti krajobraz, mogućnost slobodnoga kretanja turista u okruženju, uvjeti za sportske aktivnosti, ugostiteljski objekti s ponudom autohtonih jela i pića, prometna povezanost urbane cjeline i sela, odgovarajuće

¹⁰ German Federal Agency for Nature Conservation, Biodiversity and Tourism, 1997.

¹¹ UNWTO, UN World Tourism Organisation., Rural Tourism in Europe: Experiences, development and perspectives. Madrid., 2005. , preuzeto od Petračić M., Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma, doktorski rad, Opatija, 2018.

poljoprivredno zemljište i poljoprivredna proizvodnja, osigurani prihvatni smještajni kapaciteti, te atraktivnost destinacije.¹²

Nužno je razvijati one oblike ruralnoga turizma koji najmanje narušavaju okoliš i kulturno povijesnu baštinu i ekonomsko su isplativi. U kontinentalnome dijelu Hrvatske to mogu bit seoski turizam, kulturni, vjerski, sportsko-rekreacijski, zdravstveni turizam i drugo.

Sociokulturno načelo podrazumijeva ponašanje turista u skladu s normama i standardima turističke etike koja nalaže poseban bonton za vrijeme boravka u turističkoj destinaciji.

Turistima koji dolaze na destinaciju bitno je skrenuti pozornost na običaje, tradiciju i kulturu domicilnoga stanovništva, svakodnevnim pravilima ponašanja, vjeri, načinu i stilu odijevanja i drugome. Kako bi turisti mogli iskazati poštovanje prema lokalnim vrijednostima i običajima,

takve im se posebnosti moraju napomenuti.

Razvoj ruralnog turizma u zajednici ojačava ruralne resurse kao komponentu komparativne i konkurentske prednosti. Također postaje sve popularniji alat državnih agencija za gospodarski razvoj nerazvijenih i depopulariziranih područja. Koristan je u svrhu razvoja alternativnog turizma kako bi se udovoljilo promjenjivim turističkim interesima, ali se može koristiti i kao rješenje problema siromaštva, očuvanja kulture i okoliša.¹³

Održiv razvoj turizma na ruralnom području, zahtjeva multidisciplinarni pristup jer treba potaknuti međusobnu interakciju svih dionika gospodarstva, i pri tome usuglasiti ekonomska, sociološka, kulturološka gledišta sa stajališta zaštite okoliša, sociokulturnoga identiteta i kvalitete života lokalne zajednice. Za održivi razvoj ruralne turističke destinacije nisu bitni njezina veličina i administrativne granice, već njezina sposobnost za privlačenje turista i zadovoljavanje njihovih turističkih potreba te stvaranje želje za povratkom.¹⁴

U fokus ruralne turističke destinacije treba se staviti se portfolio doživljaja promatrane destinacije, odnosno prostora koji u sebi sadrži neka potencijalna obećanja i određene napore koje je potrebno konceptualno i standardizirano isporučiti turistima, sukladno kako je i

¹² Kušen, E. Ruralni turizam.: Čorak, S., Mikačić, V., Hrvatski turizam – plavo, zeleno, bijelo. Znanstvena edicija Instituta za turizam: knjiga br. 3. Zagreb, 2006.

¹³ Birkić, D., Podoljak, S., Primužak, A.: Sustainable Development of Rural Tourism Destinations – Attitude of the local Community, 10th International Scientific Symposium Region, Entrepreneurship, Development, str. 607-622, Osijek, June, 2020

¹⁴ Birkić Draženka, Podoljak Silvija, Grgić Paula(2020) „The branding of Požega –Slavonia Country by means of Integral Quality Managment of a tourist destination“, str. 74-89, 9th International Scientific Symposium „Region, Enterpreneurship, Development“, Osijek,

prezentirano. U okviru ovog rada promatrat će se uloga i značaj lokalnog stanovništva pri uspostavi održivog razvoja turizma u ruralnim područjima.

2.5. ULOGA I ZNAČAJ LOKALNOG STANOVNIŠTVA PRI USPOSTAVI ODRŽIVOG RAZVOJA TURIZMA

Kada govorimo o razvoju turizma u ruralnim destinacijama, treba imati na umu da je jedan od glavnih razloga bavljenja turizmom poboljšanje kvalitete življenja lokalnog stanovništva. No isto tako lokalno stanovništvo sa svojom kulturom i tradicijom ključni je nositelj razvoja turizma na ruralnom području te dodjeljuju destinaciji specifična obilježja, odnosno identitet zbog kojeg postaje poželjna za posjet.

Baveći se obilježjima i sudjelovanjem lokalnog stanovništva u turističkom razvoju Tosun (2000) identificirao je tri skupine lokalnog stanovništva u turističkom razvoju. Prvi su spontani sudionici, riječ je o dobrovoljno angažiranu lokalnom stanovništvu u razvoju turizma i temelji se na idejama i zamislama koje dolaze iz same zajednice. Drugu skupinu predstavljaju izazvani (inducirani) sudionici koji su izazvani predložiti ideje za turistički razvoj lokalnoj vlasti, koja je u konačnici i odgovorna za donošenje odluka o razvoju turizma. Treću skupinu čini tzv. korektivna skupina, pojavljuje se i djeluje kada se razvoj turizma odvija pod krinkom potreba lokalnog stanovništva i lokalne destinacije, a u stvari takav razvoj turizma zastupa interese vanjskih dionika kao što su strane korporacije, zakonodavne vlasti, turista ili tur operatera. Kako joj i sam naziv kaže, svojim djelovanjem nastoje korigirati odluke o razvoju turizma na području destinacije koje nisu u skladu interesima zajednice.¹⁵

Kada govorimo o sudjelovanju lokalnog stanovništva podrazumijevamo sve poduzete turističke aktivnosti putem kojih djeluje lokalna zajednica uz zadržavanje gospodarskih koristi na lokalnoj razini i usavršavanje povoljnih društvenih ishoda kao što su obrazovanje i osposobljavanje vezano za turizam. Uključenost lokalne zajednice kroz angažman lokalnog stanovništva omogućiti će uspjeh kod razvoja turizma jer su njihovi stavovi i percepcija izuzetno važni za razvoj održivog turizma.

¹⁵ Tosun, C. (2000.), Limits to community participation in the tourism development process in developing countries, Tourism Managment, preuzeto od Petračić M., Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma, doktorski rad, Opatija, 2018.

Uključenost lokalnog stanovništva u donošenju odluka o razvoju turizma ključni je pokazatelj održivog turističkog razvoja zajednice. Primjenom teorije održivog razvoja turizma u realnom vremenu i prostoru lokalno stanovništvo stavlja se u središte zbivanja kada je riječ o turističkom planiranju i razvoju. Naime, izravna i neizravna potpora sudjelovanju lokalnog stanovništva zajednice jest temelj paradigme održivosti.¹⁶

Stav lokalnog stanovništva prema razvoju turizma pod utjecajem je različitih faktora. Murphy i Murphy (2004) ističu navode Lankforda i Howarda (1994) koji su definirali skalu od deset varijabli koje utječu na stav lokalnog stanovništva o turizmu. To su:

1.)*duljina življenja* u zajednici—što ljudi dulje žive u zajednici, valja očekivati da će biti negativniji prema turizmu zbog promjena koje on donosi

2.)*ekonomska ovisnost o turizmu*—stanovnici koji ovise o turizmu, tj. ako su direktno ili indirektno zaposleni u turizmu, skloniji su turizmu

3.)*udaljenost mjesta odvijanja turističkih aktivnosti*—oni koji žive dalje skloniji su razvoju jer nisu osobno pod utjecajem gužvi i buke. Shodno tome, oni stanovnici koji su izloženi mjestima turističkih aktivnosti manje su skloni razvoju turizma.

4.)*uključenost u procese donošenja odluka o turizmu*—što ih se više uključuje, više su skloni podržati razvoj

5.)*mjesto rođenja*—porijeklo ljudi ima utjecaj na njihove poglede. U mnogim mjestima gdje ljudi dolaze iz velikih gradova žele mirno i ugodno okruženje.

6.)*razina znanja*—generalna razina znanja o turizmu i njegovu značenju za lokalnu ekonomiju pokazalo se da utječe na stav lokalnog stanovništva prema budućem turističkom razvoju

7.)*razina kontakata s turistima*—osobni kontakt s turistima može imati pozitivan ili negativan utjecaj na stav o turističkom razvoju destinacije

8.)*demografske karakteristike*—osobnost i dob također utječu na stav o turističkom razvoju

¹⁶ Choi, H., Sirakaya, E., Measuring Residents' Attitude toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale, Journal of Tourism Research, Vol. 43, 380–394., 2005.

9.)*shvaćanje utjecaja na mogućnost vanjskih rekreacijskih aktivnosti*—želja za daljnjim turističkim razvojem pada kada lokalno stanovništvo ne može pristupiti nekim resursima za rekreacijske aktivnosti koje su prije njih zauzeli turisti

10.)*razina rasta bogatstva*—razina pada ili rasta bogatstva utječe na interes lokalnog stanovništva prema daljnjem razvoju turizma.

U planiranju turističkog razvoja destinacije destinacijski menadžment mora uzeti u obzir želje, prijedloge i dobre inicijative lokalnog stanovništva jer će jedino tako biti moguć sustavan i kvalitetan razvoj turizma destinacije, a i smanjit će se utjecaj nedostataka te negativnih stavova stanovništva spram turizma. Određeni broj znanstvenika na području turizma ukazuje da je lokalno stanovništvo marginalizirano i podređeno procesu turističkog razvoja te da lokalno stanovništvo mora biti uključeno u procese turističkog planiranja i procesa razvoja.¹⁷ Uključenost lokalnog stanovništva u donošenje odluka o razvoju turizma ključni je pokazatelj održivog turističkog razvoja zajednice. Primjenom teorije održivog razvoja turizma u realnom vremenu i prostoru lokalno stanovništvo stavlja se u središte zbivanja kada je riječ o turističkom planiranju i razvoju. Naime, izravna i neizravna potpora sudjelovanju lokalnog stanovništva zajednice jest temelj paradigme održivosti.¹⁸ Međutim uključivanje lokalne zajednice, odnosno lokalnog stanovništva u proces upravljanja destinacijom nije nipošto jednostavan proces. Po Jenkinsu razlozi su sljedeći:¹⁹

- javnost u pravilu ima poteškoće u razumijevanju kompleksnih tehničko-planskih pitanja razvoja održivog turizma
- javnost u pravilu ne razumije kako planski proces djeluje i kako se donose odluke•izražen je problem sagledavanja i uvažavanja svih mogućnosti primjedbi u procesu donošenja odluka
- kod većine građana postoji apatija, tj. nezainteresiranost za sudjelovanje u donošenju odluka o budućem turističkom razvoju priobalne destinacije
- proces uključivanja lokalnog stanovništva u proces planiranja i upravljanja priobalnom destinacijom dovodi do porasta troškova i potrebnog osoblja

¹⁷ Choi, H., Sirakaya, E., Measuring Residents' Attitude toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale, *Journal of Tourism Research*, Vol. 43, 381, 2005.

¹⁸ Birkić D. Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, doktorski rad, Opatija, 2016.

¹⁹ Jenkins, J.M. (1993) Self monitoring and turnover: The impact of personality on intent to leave. *Journal of Organizational Behaviour*

- proces donošenja odluka traje znatno dulje ako se uključi i lokalna zajednica pojedinačnim sudjelovanjem lokalnog stanovništva
- ukupna efikasnost procesa se smanjuje jer sveukupan proces planiranja i donošenja odluka traje znatno dulje.

Većina navedenih razloga navodi na zaključak da je najveći problem u nespremnosti, odnosno niskoj razini znanja i sposobnosti lokalne zajednice, lokalnog stanovništva, da preuzme dio odgovornosti o razvoju u svoje ruke. Temeljni problem je problem komunikacije i koordinacije u provođenju zacrtanih nužnih procesa uključivanja lokalnog stanovništva. Stoga je ključna zadaća odgovornih nositelja razvoja ponajprije lokalnih vlasti, razvojnih agencija, destinacijske menadžment organizacije, da utječu na osposobljavanje lokalne zajednice da sudjeluje u razvojnim planovima.²⁰

U okviru ovog završnog rada provedeno je istraživanje upravo na ovu temu. Odnosno istražen je odnos između uključenosti lokalnih zajednica (lokalnog stanovništva) i održivog razvoja ruralnog turizma u Gorskom kotaru. Stoga hipoteza ovog rada glasi Sudjelovanje lokalnog stanovništva u donošenju odluka, razmjeni znanja i ulaganja u osnaživanje lokalne zajednice pozitivno je povezano s održivim razvojem ruralnog turizma, utemeljenom na ekonomskom, ekološkom i sociokulturnom načelu. Rezultati istraživanja prezentirani su u petom poglavlju.

²⁰ Birkić D. Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, doktorski rad, Opatija, 2016.

3. POJMOVNO ODREĐENJE EKOTURIZMA

Pojava ekoturizma veže se za tri temeljna utjecaja iz turističkog makrookruženja; nastao je kao reakcija na negativni utjecaj masovnog turizma, potaknut je porastom potražnje za atrakcijama temeljenim na prirodi i očuvanom okolišu, izravna je posljedica sveopćeg prihvaćanja načela održivosti i pokreta za očuvanje okoliša.

3.1. DEFINIRANJE EKOTURIZMA

U literaturi se često javljaju različite definicije ekoturizma. Tako je Fennel identificirao čak 85 definicija ekoturizma te ih podijelio u pet glavnih kategorija: prirodna okolina, konzervacija, kultura, koristi za lokalno stanovništvo i edukacija. Acott i sur. (1998) ističu dvije vrste definicija ekoturizma. Prva grupa je donekle uža te je ekoturizam definiran u odnosu na aktivnost koju turist poduzima. Druga grupa uzima u obzir širu sliku te uključuje principe etike i filozofije. Tako se na primjer dotiče vrijednosti ili motivacije turista.

Jednu od prvih definicija eko turizma dao je meksički arhitekt Caballos - Lascaurin 1987., a ona glasi: *„Putovanje u relativno netaknutu i nezagađenu prirodu sa specifičnim ciljevima kao što su učenje, uživanje i divljenje okolišu, biljkama i životinjama kao i prošlom i postojećem kulturnom nasljeđu određenog područja.“*

Jedna od vodećih definicija ekoturizma predložena je od strane Međunarodnoga eko turističkog društva (eng. TIES –The International Ecotourism Society) koja ekoturizam određuje kao:

„Odgovorno putovanje u prirodna područja koja čuvaju okoliš, poboljšavaju dobrobit lokalnih ljudi i uključuju interpretaciju i edukaciju“(The International Ecotourism Society2018).

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji (eng. The World Tourism Organization–UNWTO), ekoturizam predstavlja vrstu turizma koju karakteriziraju sljedeća obilježja(The World Tourism Organization 2018):

a)Turizam temeljen na prirodi, a glavna motivacija turista za posjet predstavljaju promatranje i uvažavanje prirode te tradicionalne kulture koje prevladavaju u prirodnim područjima.

b)Ima obrazovne i interpretacijske značajke.

c) Općenito je, ali i ne isključivo, organiziran od strane specijaliziranih putničkih agencija za male grupe. Partneri pružatelja usluga na destinacijama obično su male tvrtke u lokalnom vlasništvu.

d) Minimizira negativne utjecaje na prirodno i društveno-kulturno okruženje.

e) Kroz razne načine, podržava održavanje prirodnih područja koja se koriste kao ekoturističke atrakcije.

Tako je Björk (2008) temeljem pregleda literature, sažeo šest karakteristika ekoturizma: očuvanje okoliša i kulture, doživjeti i uživati, temelji se na lokalnim prostorima, počiva na učenju, turizam malih razmjera, turizam temeljen na suradnji. Beaumont (2011) sažima tri temeljna kriterija ekoturizma: prirodu, edukaciju i održivost.²¹

3.2. ODRŽIVOST RAZVOJA EKOTURIZMA U RURALNIM PODRUČJIMA

Održivo razvijanje ekoturizma naglašava zaštitu okoliša kao oslonac turističkoga i gospodarskog razvoja lokaliteta te podrazumijeva zadovoljenje potreba i poboljšanje standarda lokalnog stanovništva te pružanje kvalitetne usluge uz prihvaćanje rastućeg broja posjetitelja.²² „Ekoturizam bi morao biti drugačiji od drugih oblika turizma po pitanju čuvanja resursa što znači da bi se upravljanje tog oblika turizma moralo voditi po posebnoj koncepciji. Temeljni element održivog razvoja ekoturizma je veće razumijevanje ugrožavanja okoliša što se postiže stalnim informiranjem o ponašanju turista prilikom boravka u netaknutoj prirodi i sociokulturnim sredinama takvih područja.“²³ Pančić Kombol tvrdi da „održivi ekoturizam nudi posjetiteljima visoku razinu zadovoljstva koja se mora konstantno održavati te bi se trebao temeljiti na širokom području s malom brojčanom posjetom, uz manje sofisticiranu potražnju. To bi omogućilo veće sudjelovanje lokalnog stanovništva izravnim ili neizravnim uključivanjem lokalnih obiteljskih poduzeća.“²⁴

²¹ Valčić I., Mjerenje kvalitete usluga u nacionalnim parkovima Republike Hrvatske primjenom modificiranog Escoserv modela, 2019.

²² Pančić Kombol, T. „Selektivni turizam – Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa, Matulji: TMCP Sagena., 2000.

²³ Klarić, Z., Gatti, P. „Ekoturizam“, u: S. Čorak, V. Mikačić (ur.) Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Zagreb: Institut za turizam, 2006.

²⁴ Pančić Kombol, T., Selektivni turizam – Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa, Matulji: TMCP Sagena., 2000.

Ekoturizam treba počivati na sljedećim načelima:²⁵

- Minimizirati negativne učinke na prirodu i kulturu
- Podržava zaštitu prirodnih područja podizanjem svijesti lokalnog stanovništva o potrebi očuvanja prirodnih i kulturnih dobara
- Organizira se u manjim skupinama, organizaciju provode specijalizirana mala poduzeća u lokalnom vlasništvu
- Zadovoljavanje potreba lokalnog stanovništva i stvaranje koristi od zaštite okoliša
- Težnja za maksimiziranjem ekonomske koristi za lokalnu zajednicu
- Oslanjanje na infrastrukturu koja je razvijena u skladu sa životnom sredinom
- Minimiziranje uporabe fosilnih goriva, očuvanje biljnog i divljeg životinjskog svijeta, uklapanje u prirodno i kulturno okruženje

Ekoturizam u svojoj turističkoj ponudi nudi autohtone smještajne kapacitete, prirodnu i kulturnu baštinu, regionalne i lokalne manifestacije, ugostiteljsku ponudu i lokalnu gastronomiju, sportsko rekreacijske sadržaje, te turističke aktivnosti kao što su lov, ribolov, promatranje ptica, trekking, planinarenje, šetnju poučnim stazama, bicikliranje, posjet kulturno povijesnim znamenitostima, vožnju kajakom, kanuom te rafting.

„Posjeta tradicionalnim i autohtonim zajednicama se često ističe kao motiv za putovanje u prirodna područja. Posjetitelji sve više cijene priliku da od stanovništva i vodiča nauče lokalne običaje i kulturu. Zbog svega toga postoji veliki broj proizvoda koji se klasificiraju kao ekoturistički proizvodi i koji su usko povezani s prirodom i lokalnom tradicijom. U ekoturističke proizvode ubrajamo: ekološki proizvedenu hranu, agroturizam, gastronomsku ponudu, vinske putove, jahanje u prirodi, vožnju biciklom, promatranje ptica, foto safari, planinarenje, ribolov, ronjenje, sudjelovanje u poljoprivrednim radovima, učenje starih zanata, učenje o endemskim biljkama i životinjama i dr. Također, tradicionalne zajednice mogu uživati veće samopouzdanje kao rezultat interesa posjetilaca za njihov način života. Interakcija različitih kultura pomaže u proširenju razmišljanja i pogleda na svijet te na jačanje svijesti o značaju očuvanja prirode“²⁶

Kroz posjet destinaciji turisti su u interakciji s raznim sadržajima koji uključuju i prirodnu i kulturnu baštinu. Usluge trebaju nadopunjavati i promovirati specifičnosti ekoturizma.

²⁵ Ojurović, J. Uloga i značaj ekoturizma u turizmu RH, 2017.

²⁶ Drumm, A., Moore, A., Ecotourism development – An introduction to ecotourism planning, Arlington: The Nature Conservancy., 2002.

Pružanje usluga u ekoturizmu trebalo bi zadovoljiti potrebe i očekivanja turista te istovremeno težiti očuvanju okoliša, promociji lokalne kulture i edukaciji posjetitelja. Vrlo je bitno pružiti autentični doživljaj koji uključuje lokalne običaje u skladu s prirodnim okolišem, dati personaliziranu i prijateljsku uslugu, jer upravo tome teže posjetitelji.

Možemo izdvojiti pet temeljnih dimenzija ekoturizma:²⁷

1. Prirodni resursi i zaštita okoliša
2. Edukacija
3. Povećanje prihoda lokalne zajednice
4. Povećanje kvalitete turističke ponude
5. Uključenost lokalne zajednice

Dodatna dimenzija:

- Ekoturistički proizvod je alternativni, personalizirani turistički proizvod manjeg intenziteta.

PRIRODNA DIMENZIJA

Temelji ekoturizma zasnovani su na prirodi, stoga i njegovi motivi jesu: povratak u prirodu, bijeg od stresa i ubrzanog gradskog života, promatranje prirode i životinja u njihovim prirodnim staništima.

Tri su temelja turizma zasnovanog na prirodi u okviru prirodne dimenzije ekoturizma:

1. Iskustvo i doživljaji – koji ovise o interakciji s prirodom, interakciji s lokalnom zajednicom, intenzitetu i duljini uključenosti
2. Oblikovanje putovanja – koje ovisi o različitim razinama i intenzitetu korištenja turističke infrastrukture i suprastrukture, tipu i veličini grupe s kojom se putuje, spremnosti na potrošnju, duljini boravka
3. Izbor destinacije – što ovisi o dostupnosti, razvijenosti, vlasništvu, ekološkoj osjetljivosti

²⁷ Ojurović, J. Uloga i značaj ekoturizma u turizmu RH. 2017.

OBRAZOVNA DIMENZIJA

Svaki oblik turizma uz sebe veže i sjećanje novih znanja. Ekoturizam ne daje samo mogućnost učenja o prirodi i okolišu nego i o lokalnom stanovništvu, njihovoj kulturi i običajima.

Dvije su osnovne svrhe ekoturističkog putovanja;

Zadovoljenje potrebe za povećanjem znanja o prirodnim i kulturnim atrakcijama uz aktivnu rekreaciju na terenu i povećanje razine svijesti o potrebi očuvanja okoliša, promjena stavova i ponašanja s ciljem smanjivanja loših utjecaja na okoliš.

DIMENZIJA ODRŽIVOSTI

Održivi turizam nastao je od koncepta „Održivog razvoja“. Koncept je promoviran po prvi put kroz takozvani Bruntland izvještaj u publikaciji „Our common future“ 1987. godine gdje se održivost definira kao „Način zadovoljavanja potreba sadašnjih generacija bez ugrožavanja potreba generacija koje dolaze.“

DIMENZIJA PERSONALIZIRANOSTI

Ekoturizam sam po sebi predstavlja više od samog razgledavanja, predstavlja doživljaj koji osoba dobije kada krene u prirodu. Ekoturisti traže nove izazove i jedinstvene doživljaje u udaljenim i manje razvijenim destinacijama. Upravo za ponudu ekoturizma karakteristično je da je čine mali i srednji pružatelji turističkih usluga s visoko personaliziranom ponudom turističkih doživljaja.

Osnovna obilježja ekoturizma prema UNWTO-u su:²⁸

- sadrži edukacijske i interpretacijske komponente
- najčešće se organizira za manje skupine posjetitelja, a organizaciju provode specijalizirana mala poduzeća u privatnom vlasništvu
- svodi na minimum negativne učinke na prirodni i socio-kulturni okoliš
- podržava zaštitu prirodnih područja
- ostvaruje ekonomske koristi za lokalnu zajednicu

²⁸ Čurlin H., Održivi turizam u zaštićenim područjima na primjeru parka prirode Medvednica, Zadar, 2018.

·stvara radna mjesta i mogućnosti stjecanja prihoda za lokalnu zajednicu
·podiže svijest lokalnog stanovništva i privremenih posjetitelja o potrebi
očuvanja prirodnih dobara

Prema navedenim načelima i obilježjima ekoturizma može se zaključiti da je ekoturizam, turizam temeljen na prirodi ekološki osviještenih dionika i upravljan po principima održivosti. Posebnu dimenziju ekoturizmu daje način korištenja prirodnih i kulturnih resursa u službi stvaranja posebnih doživljaja za turista.

Stoga bi glavni ciljevi ekoturizma trebali biti:

- da privuče turiste u prirodna okruženja koja su jedinstvena, ali i pristupačna
- da se organizira s ciljem očuvanja prirode kroz edukaciju
- da dovede do promjene stavova lokalnog stanovništva i uprava
- da osigura zapošljavanje i pruži poduzetničke prilike lokalnom stanovništvu

3.3. EKOTURISTI

Ekoturisti ili odgovorni turisti su novi tip putnika koji žele doživjeti destinaciju tako da aktivno sudjeluju u načinu života lokalnog stanovništva. U literaturi nalazimo izraze kao što su:²⁹

- Hard (čvrsti, tvrdi, strogi) ekoturist, ekoturizam
- Soft (laki, konvencionalni) ekoturist, ekoturizam

Korištenje jednog od ovih termina ovisi o stupnju ekoturističkog doživljaja s obzirom na činjenicu:

- Koliko su turisti strogi u odnosu na ekološke principe
- Koliko daleko su spremni ići kako bi doživjeli autohtono ekoturističko iskustvo
- Koliko je jaka njihova povezanost s prirodom te njihov interes za pojedinu ekoturističku atrakciju

Hard core odnosno strogi ekoturisti imaju vrlo izražen interes za temeljni motiv putovanja te su vrlo često eksperti u određenim područjima. Također, jedna od njihovih karakteristika jeste da su spremni rasteretiti se uobičajenog života te iskusiti putovanja u otežanim uvjetima i to na

²⁹ Bakan R., Ekoturizam – Autorizirana predavanja primjera i vježbi, <https://hrpdf.info/dokumenti/6446201/ekoturizam-autorizirana-predavanja-i-primjeri-viezbi> (23.05.2021)

duže vrijeme. Otvoreni su za upoznavanje drugih kultura i doživljavanje neuobičajenih životnih iskustva.

Konvencionalni, odnosno soft ekoturisti ne razlikuju se drastično od uobičajenih turista koji su vođeni prirodnim atrakcijama. Razlika među njima jeste što ekoturisti ipak imaju želju doživjeti prirodne atrakcije na poseban način, žele dobru interpretaciju okoliša te edukativne sadržaje koje doživljavaju uz vodstvo turističkih vodiča ili samostalno. Za razliku od Hardcore ekoturista, Soft ekoturisti vrlo često biraju jedno ili više kraćih posjeta ekoturističkim destinacijama.

Prema UNWTO istraživanju karakteristika ekoturista je da su:

- Obrazovaniji
- Iskusniji
- Imućniji
- S iskustvom u putovanjima
- Ekološki osviješteni
- Osjetljivi naspram tradicije, društva, kulture, društvenog uređenja i običaja destinacija koje posvećuju

Karakteristike ekoturista:³⁰

- **Zanimanje:**

Prosječni ekoturist dolazi iz redova menadžera, viših službenika, profesionalaca trgovaca, studenata

- **Prihodi:**

Ekoturisti imaju veće prihode u kućanstvu od uobičajene populacije koja putuje. Prema visini prihoda obično spadaju u srednji ili viši srednji sloj.

- **Obrazovanje:**

U prosjeku su ekoturisti obrazovaniji, o tome govori podatak da je čak 75% ekoturista u SAD-u visoko obrazovano dok je u Velikoj Britaniji 65% ekoturista visoko obrazovano.

- **Dob:**

³⁰ The case for responsible travel: trends and statistics; dostupno na: www.responsibletravel.org/docs/2013%20Trends%20&%20Statistics_Final.pdf (30.05.2021)

Nakon provedenih istraživanja u SAD-u i Europi dolazi se do zaključka da ekoturisti spadaju u dobne skupine od 25 do 54 godina uz primjetan trend rasta i kod starije populacije. Hard ekoturizam obično podrazumijeva mlađi dio populacije dok je stariji dio više zamjetan u Soft ekoturizmu.

- **Spol:**

Ekoturisti su uglavnom žene mlađe dobi, dok su muškarci ravnomjerno raspoređeni i u mlađoj i starijoj dobi.

- **Učestalost putovanja:**

Ekoturisti obično putuju dva do pet puta godišnje.

- **Sezona putovanja:**

Radi masovnosti turizma u zimskim i ljetnim sezonama iskusni ekoturisti preferiraju odlaske na putovanja izvan glavnih sezona. Ova je informacija vrlo bitna za destinacijski menadžment te mu pruža priliku za stvaranjem sadržaja koji bi produžili turističku sezonu.

- **Duljina putovanja:**

Obično ovisi o udaljenosti destinacije te sadržajima koje nudi. Što je destinacija udaljenija te ima više sadržaja to će i putovanje biti duže.

- **Potrošnja i aktivnost u destinaciji:**

Ekoturisti u destinaciji troše 44% više od običnih turista, to naravno ovisi i o aktivnostima, Švicarci, Nijemci i Skandinavci najviše troše na aktivnosti koje se održavaju u prirodi kao što su trekking, jahanje, planinarenje, alpinizam, safari i slično. Nisu osjetljivi na cijene ali su vrlo osjetljivi na odnos vrijednosti i novca. Nešto što ekoturisti najviše uspoređuju jest kvaliteta turističkog doživljaja, nasuprot kvaliteti proizvoda i usluga. Ekoturisti putuju više puta godišnje, drugo putovanje obično i druge vanjske aktivnosti poput ribolova, raftinga, vožnje biciklom i ostale.

- **Smještaj:**

Činjenica je da ekoturisti biraju mjesta koja nisu na udaru masovnog turizma i velike količine ljudi, s toga također možemo zaključiti kako imaju iste kriterije i za smještaj koji biraju. Intimni, rustikalni i manji objekti privlače ovu vrstu turista više od velikih, luksuznih hotela. Također veliku pažnju obraćaju na održivost objekta u kojem odsjedaju te o tzv. „Zelenoj gradnji“. U većini slučajeva biraju sljedeće objekte:

- Bed & Breakfast
- Bike & Bed
- Kuće za odmor
- Šumske kolibe
- Manji obiteljski pansioni
- Seljačka domaćinstva (objekti u OPG-u)
- Kampovi
- Objekti robinzonskog turizma

S obzirom da je još uvijek veliki deficit ovakvih smještaja, ekoturisti biraju hotele ili motele koji prepoznaju trendove i prilagođavaju poslovanje „zelenim“ principima.

- **Motivi putovanja:**

Uzbuđenje, bijeg od svakodnevice i stresa, interes za prirodu i prirodno okruženje. Motivi za putovanje ekoturista razlikuju se s obzirom na životnu dob pojedinca. Istraživanja su pokazala kako se ekoturisti vidno razlikuju od konvencionalnih turista i to na sljedeći način: boravak u nenapučenim prostorima, upoznavanje lokalnog stanovništva i njihove kulture, promatranje životinja i prirode, unapređivanje znanja te fizički i umni izazovi kojima se susreću ekoturisti.

- **Zadovoljstvo doživljajem**

Ekoturisti pridaju veliku važnost učenju i stjecanju novih vještina i iskustva stoga su im vrlo bitni educirani, elokventni i osposobljeni vodiči koji imaju unaprijed osmišljeni edukativni programi (info ploče, karte, info kiosci, tiskani ili elektronski vodiči). Najveće zadovoljstvo za ekoturiste proizlazi iz onih doživljaja koji su vezani za učenje jer su oni i oni sami natprosječno obrazovan segment turista.

Istraživanja su pokazala kako čak 60% ekoturista čita časopise poput National Geographic-a te prati časopise s tematikom lova, ribolova, planinarenja i sličnih aktivnosti te internetske stranice i društvene mreže povezane istom tematikom. Destinacije koje imaju potencijal za ekoturizam moraju graditi svoju promidžbu putem sličnih časopisa ali i raznih klubova i udruga građana koji se bave okolišem i održivim razvojem.

Najčešće su zablude povezane s ekoturizmom:³¹

³¹ Bulatović, D., „Ekoturizam u zaštićenim područjima Crne Gore“, u: 1. Kongres ekoturizma, Fruška Gora, Ekološki pokret Sremska Mitrovica, razvoj eko i ruralnog turizma, Irški Venac, 2008.

- svako nerazvijeno područje idealno je za razvoj ekoturizma
- ekološka svijest stanovništva i turista je na visokoj razini
- ruralni turizam u načelu je ekoturizam

Nerijetko se smatra da se u nerazvijenim područjima uz mala ulaganja može brzo stvoriti ekoturizam koji će osigurati velike prihode. Međutim, svako nerazvijeno područje ne mora nužno biti i ekološki zanimljivo područje kojem nedostaje primjereno izgrađena infrastruktura i primjena zakonske regulative jer masovni posjeti gostiju uvelike krše načela ekoturizma. Masovni ekoturisti žele maksimalan doživljaj i rasonodu za što manje novca, dok lokalno stanovništvo teži brzom stjecanju bogatstva, a ne očuvanju prirodnih resursa. Zato je nužno neprekidno podizati ekološku svijest posjetitelja i lokalnog stanovništva uz strogo pridržavanje propisanih normi i uz stalnu kontrolu. Ruralni turizam ima samo neke elemente ekoturizma. On po koncepciji nema infrastrukturu ekoturizma, ali uz primjenu načela i standarda te izgradnju infrastrukture ima perspektivu postati ekoturizam.³²

³² Bulatović, D. „Ekoturizam u zaštićenim područjima Crne Gore“, u: 1. Kongres ekoturizma, Fruška Gora, Ekološki pokret Sremska Mitrovica, Centar za Razvoj eko i ruralnog turizma, Irški Venac, op.cit. 2008.

4. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA U GORSKOM KOTARU

4.1. GEOGRAFSKI I PROMETNI POLOŽAJ

Gorski kotar nalazi se u zapadnom dijelu Hrvatske, između Like i Slovenije. Sa sjevera mu granica ide od izvora Čabranke, rijekom Čabrankom i rijekom Kupom do Zdihova Bosiljevskog, to je ujedno i povijesna državopolitička granica sa Slovenijom. Sa sjeverozapada, od izvora Čabranke preko Prezida, Čabranske Police, zapadnih padina Obruča prema Klani, granica je povijesna, prirodno-zemljopisna i etnička. Prema istoku granica Gorskog kotara dodiruje Ogulinsko-plašćansku udolinu. Granica teče od Severina na Kupi prema Krpelju, obilazeći Ogulinsko polje do Ogulinskog Hreljina, pa padinama Kleka i Modruškog zagorja, do Modruša. Jugoistočna granica je široka prijelazna oblast. Ona obuhvaća područje između Rudolfske i Jozefinske ceste, a ove predjele zovemo Drežnički ili Kapelski kraj. Glavna značajka ovog predjela je krš obrastao visokim šumama. Gorski kotar površinom obuhvaća 1270 km², od čega na šume otpada 63%. Na ovom području ukupno ima 342 naselja i 28 000 stanovnika. Gustoća naseljenosti u Gorskom kotaru je slaba sa svega 22 stanovnika po km². Najviši vrhovi Gorskog kotara su Bjelolasica (1534 m), Risnjak (1528 m), Snježnik (1506 m) i Viševica (1428 m).

Slika 2. Gorski kotar na karti Hrvatske

Izvor: https://hr.wikipedia.org/wiki/Gorski_kotar#/media/Datoteka:Gorski_Kotar.svg (22.04.2021.)

KLIMA

Osnovna klimatska značajka Gorskog kotara u cjelini je da predjeli iznad 1200 metara nadmorske visine pripadaju zoni subartičke, snježno šumske klime, dok niža područja spadaju u zonu toplo – umjerene kišne klime.

Od naročitog je značaja utjecaj vjetrova, osobito juga i bure, koji ponekad u višim predjelima poprimaju žestoke razmjere.

Ljeta su kratka i svježā a zime duge i oštre s mnogo snijega. Ovaj dio Hrvatske posebno se ističe velikom količinom padalina što je posljedica blizine Jadranskog mora i utjecaj visokog reljefa. Prosječna temperatura u siječnju iznosi $-1,2^{\circ}\text{C}$, dok je prosječna temperatura u srpnju $16,8^{\circ}\text{C}$.

Karakteristike klime prema mjesecima:

- Najhladniji mjesec je siječanj, a najtopliji srpanj
- Najviše naoblake ima u rujnu, dok najviše magle ima u studenom i prosincu
- Najvedriji su dani kolovoza
- Najviše oborina ima u studenom i prosincu, najmanje u srpnju i kolovozu
- Najviše snježnih padalina ima u siječnju i veljači

BILJNI SVIJET

S obzirom na veliko bogatstvo prirodnih sadržaja teško je naći slično mjesto na području Europe. Ovdje se nalaze velike bjelogorične i crnogorične šume u planinama a niža područja ovog kraja (do 400 m) obrasla su pretežito bjelogoričnom šumom. Prevladava bukva (*Fagus silvatica*), zatim grab, brijest, jasen, lipa i dr. Od niskog raslinja, značajne su razne režuhe, lazarkinja i mnogobrojne biljke pratilice: šumarica, crveni ljiljan, kopitnjak i dr.

U višem gorskom području (400-1000 m nadmorske visine) značajne su samonikle, mješovite ili čiste šume, šume četinjača, uglavnom jele i smreke. Od crnogorice najviše ima smreke, zatim jele i vrlo rijetko tise.

Pretplaninsko područje obuhvaća prostor iznad 1000 m nadmorske visine. Ovdje su odlučujući ekološki činioci veoma snažan vjetar, snijeg i led. Tu je značajna pretplaninska šuma bukve (*Fagetum croaticum subalpinum* Horv.), a uz tlo lijepika, bijeli žabljak, kamenika

i planinska paprat. Uočljiva je i pretplaninska šuma smreke (*Piceetum croaticum subalpinum* Horv.) sastavljena od smreke vitkog rasta i niske krošnje, a na tlu različite kruščice, crvotočine, borovnica, brusnica, dvolistak, mahovina i druge acidofilne biljke. Konačno, u najvišim pretplaninskim predjelima iznad 1400 m nadmorske visine (Bjelolasica), javlja se klekovina bukve (*Fagetum suffrutcosum* Horv.). Na rubovima i udubinama ponikava, gdje se dugo zadržava snijeg, održava se velelisna vrba (*Salicetum grandifoliae* Horv.).

Posebna obilježja krajoliku daju livade, rudine, vrištine, utrine i druga zemljišta koja nisu obrasla šumama.

ŽIVOTINJSKI SVIJET

Gotovo za sve dijelove Gorskog kotara vrijede približno isti opisi životinjskog svijeta, pa ćemo prikazati samo najznačajnije.

Od beskralježnjaka, zaštićeni su leptiri kao rijetke vrste: lastin rep, prugasto jedarce, velika i mala preljevica i apolon. Od vodozemaca, često se vidi crni daždevnjak i planinski ili alpski štur, te razne vrste žaba (zelene i obične gubavice). Također, karakteristična je planinska živородna gušterica (rađa žive mlade). Od zmija u listopadnim (svijetlim) šumama, vrlo je rijetka zmija bjelica ili Eskulapova zmija (zaštićena). U toplijim i suncu izloženijim predjelima, susreće se najotrovnija zmija Europe - poskok, a u planinskim predjelima obitava i riđovka.

Od ptica u jelovim, ali i u mješovitim šumama bukve i jele, obitavaju: šojka kreštalica, šarena kreja, mala zimnica, zebo, te planinska, jelova i velika sjenica. U višim predjelima gnijezde se drozdovi, imelaš i cirkelj. Tu je i naša najmanja ptica - zlatoglavi i vatroglati kraljić. Uz ceste, putove, vlake i staze, čest je palčić. Također je česta siva žuna i veliki dijetao. Posebno je značajna troprsta tukavica (relikt iz ledenog doba) i crna žuna. Od sova, karakteristična je šumska sovina.

Viđa se jastreb kokošar, a od orlova, ali samo u surovim i teško pristupačnim gorskim predjelima, orao krstaš. U mirnim i mješovitim šumama, između 700-1200 m, gnijezdi se veliki tetrijeb koji izumire.

Od sisavaca, drevni stanovnici goranskih šuma su mrki medvjed i vuk. Ima kune zlatice, a veoma je rasprostranjena velika lasica. Divlja mačka je prava rijetkost, pa je zaštićena. Glavna divljač je srna, ali je izložena prekomjernom lovu. Ima divlje svinje, osobito u podnožju po

livadama ispod Bjelolasice. Česti stanovnici šuma i polja su zec, puh, obični hrčak, šumski miš, šumska voluharica, jež, a vjeverica je zaštićena, jer je postala prava rijetkost.

4.2. STANOVNIŠTVO

Gorski kotar čini 342 naselja u kojih živi oko 23000 stanovnika, ranije u radu spominje se izrazito niska naseljenost ovog prostora. Gorski kotar višedesetljetno depopulacijsko žarište ne samo Primorsko – goranske županije nego i Republike Hrvatske. Prirodno kretanje stanovništva Gorskog kotara u razdoblju od 2001. do 2011. je negativno, prisutan je negativan priraštaj što znači da je umiranje učestalija pojava od rađanja. Stopa mortaliteta između 2001. i 2011. varira između 11,3% i 14,4% uz nisku razinu nataliteta između 6% i 6,9% što bi na kraju dovelo do izrazitog smanjenja stanovništva na ovom području.

Tablica 3. Kretanje broja stanovnika Gorskog kotara u razdoblju od 1991. do 2011. godine

Broj stanovnika				
Gradovi/Općine	1991.	2001.	2011.	2001./2011. %
Brod Moravice	1196	985	866	-12
Delnice	6858	6262	5952	-5
Fužine	2000	1885	1592	-15
Ravna Gora	3167	2724	2430	-11
Vrbovsko	7528	6047	5076	-16
Gorski kotar	30545	26150	23011	-12

Izvor: Samostalna obrada autora prema podacima DZS.

Tablica 4 pokazuje vidno smanjenje broja stanovništva u svim većim naseljima na području Gorskog kotara. Ukupan broj stanovnika smanjio se za 12% u 2011. godini te vrlo sličan, ako ne i veći postotak očekuje se i u novom popisu stanovništva 2021. godine.

4.3. TURITIČKI RESURSI

Gorski je kotar područje bogato mnogim prirodnim i antropogenim resursima. Etnografija, sakralni spomenici te spomenici kulture koje je moguće posjetiti na ovome području tvore bogatu kulturnu baštinu, svojom ljepotom ističu se i prirodne znamenitosti poput NP Risnjak, Bijele i Samarske stijene, Vražji prolaz, Zeleni vir, Kanjon Kamačnik te mnoge šume, špilje i jezera, a sve zajedno stvara turističku ponudu Gorskog kotara.

4.3.1. ANTROPOGENI RESURSI

Crkve i kapele

Među najstarije crkvene spomenike Gorskog kotara spadaju crkva sv. Nikole u Brod Moravicama iz 1434. godine čiji je zvonik prvotno nastao kao fortifikacijski obrambeni toranj, zatim zavjetna crkva sv. Marije u Moravičkim Selima iz 1663. godine sa vrijednim u drvu izrezbarenim oltarom.³³

Crkva sv. Nikole i župni ured u Brod Moravicama 2004. godine proglašeni su kulturnim dobrom prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara Republike Hrvatske. Velik je broj crkava koje posjetitelji mogu obići u Gorskom kotaru, a svaka za sebe je posebna i zanimljiva upravo zbog svoje prošlosti, zanimljivih priča koje se vežu uz njihovu izgradnju, radi vrijednih oltarnih predmeta, slika i samog uređenja. Valja spomenuti i svetište Majke Božje Svetogorske, koje je iza Trsata najpoznatije Marijansko svetište u Gorskom kotaru i Hrvatskom primorju, a nalazi se na brdu 975 metara nad morem.

Spomenici kulture

Na ovom se području također ističu i brojni spomenici koji svoje posjetitelje osvajaju sa umjetničkim i kulturnim vrijednostima. Jedan od tih spomenika je i dvorac Zrinsko Frankopanski u Severinu na Kupi. Nekada davno on je bio u posjedu stare plemićke obitelji Frankopana no danas služi za posjetu znatiželjnih turista koji žele istražiti njegovu unutrašnjost i stoljetni park s kapelom sv. Florijana.

³³ Kulturna baština, Crkve i kapele
<http://www.gorskikotar.com/kultura.php> (31.05.2021)

Još jedan Frankopanski dvorac nalazi se na području Stare Sušice u netaknutoj crnogoričnoj stoljetnoj šumi. Danas je dvorac u vlasništvu grada Rijeke te služi kao odmaralište za djecu i mladež iz cijele Hrvatske na različitim programima škole u prirode, kampovima, ljetovalištima i zimovalištima.

Slika 3. Dvorac Stara Sušica

Izvor: <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/putovanja/> (31.05.2021)

4.3.2. PRIRODNI RESURSI

Nacionalni park Risnjak

Na zračnoj udaljenosti svega 15 km od mora smjestio se jedini nacionalni park u Primorsko-goranskoj županiji, NP Risnjak. Područje masiva Risnjaka proglašeno je nacionalnim parkom 1953. godine, na prijedlog istaknutog hrvatskog prirodoslovca i istraživača Risnjaka, prof. dr. Ive Horvata. Obuhvaća i hidrogeomorfološki spomenik prirode – izvor rijeke Kupe zajedno s njenim gornjim tokom. Ovdje se nalazi i poučna staza Leska, jedan od prvih takvih objekata u Hrvatskoj, gdje su na 23 stajališta opremljena edukacijskim tablicama objašnjeni šumski i drugi značajni fenomeni parka. Jedan od najljepših hrvatskih vidikovaca jest Veliki Risnjak na 1528 metara, gdje ukoliko se posjetitelji popnu imaju mogućnost potražiti smještaj u uređenom planinarskom domu Dr. Josip Schlosser Klekovski.³⁴

Slika 4. NP Risnjak

Izvor: <https://www.hpd-bilo.hr/np-risnjak-crni-lug-platak/> (31.05.2021)

Špilja Lokvarka i Špilja Vrelo

Špilja Lokvarka jedna je od najzanimljivijih i najatraktivnijih speleološki uređenih objekata u malom mjestu Lokve. Ova špilja jest nezaobilazan povijesno-turistički adut i to ne samo u Lokvama već i šire. Osim šišmiša, u špilji su pronađeni i drugi organizmi, mikroorganizmi, endemske vrste, a isto tako je zanimljiva i fauna. Špilju čini 6 etaža/galerija, od čega su za

³⁴ Prirodne ljepote. Nacionalni park.

http://www.gorskikotar.hr/turizam/otkrijte_gorski_kotar/Prirodne_ljepote/Nacionalni_park (31.05.2021)

turistički posjet uređene prve četiri. Turisti u špilji mogu doći do dna uređenog dijela na oko 75 metara dubine. Stručnjaci starost špilje procjenjuju na oko 20 000 godina, a posjetitelji koji se odluče na putovanje kroz ovo staro podzemlje na ugodnih 8°C mogu vidjeti špiljske ukrase u više boja i oblika, koji istovremeno stvaraju sjene, a voda koja se ocjeđuje s površine tla za vrijeme kiša i otapanja snijega pridaje joj šumove i dinamičnost.³⁵

Špilja Vrelo u Fužinama udaljena je 3 km od samog mjesta, a starost joj se procjenjuje na 3,5-4 milijuna godina. Dugačka je 300 metara i izuzetno je lijepa i bogata špiljskim ukrasima. Posebno atraktivnom čini je izvor na kraju špilje te bogatstvo sigi. Špilja je posebna i iz razloga što zbog gotovo ravnih staza pruža mogućnost posjeta i osobama s invaliditetom. 1998. godine špilja je preuređena, obnovljena sa novim stazama i rasvjetom, a privlači sve više posjetitelja. Godišnje špilju posjeti više od 10 000 posjetitelja.

Kanjon Kamačnik

Zaštićeni krajolik svojim prirodnim ljepotama pobuđuje pozornost već dugi niz godina. Kroz njegovu slikovitu sutjesku izgrađen je 1961. godine pješački put, drveni mostići i galerije. Naš istaknuti planinarski pisac prof. dr. Željko Poljak u svojoj knjizi „Planine Hrvatske“ piše o Kamačniku kao o “sutjesci punoj divlje romantike”.

Kamačnik je svoju sutjesku usjekao u masiv Velike Kapele i ulijeva se u rijeku Dobru rušeći se manjim slapom budući je na ulazu u kanjon pregrađen jazom i ujezeren. Izvor Kamačnika tipičan je kraški, pri čemu voda do izvora dolazi iz potopljenog špiljskog kanala. Na samom ušću smješten je ugostiteljski objekt “Kamačnik” koji posjetiocima nudi odmor uz domaću prehranu i piće.

Mjesto je brojnih zabavnih zbivanja tijekom cijele godine. Do samoga ušća može se doći automobilom ili autobusom, a blizina željezničke postaje na samo 100 m od kanjona također je idealna za dolazak. Kamačnik je mjesto za aktivni odmor – šetnje, igre u prirodi te atraktivne piknike.³⁶

Slika 5. Kanjon Kamačnik

³⁵ Špilja Lokvarka. <http://lokve.hr/wp-content/uploads/2013/07/spilja-lokvarka.pdf> (31.05.2021)

³⁶ Kanjon Kamačnik; <https://visitvrbovsko.hr/kamacnik/> (31.05.2021)

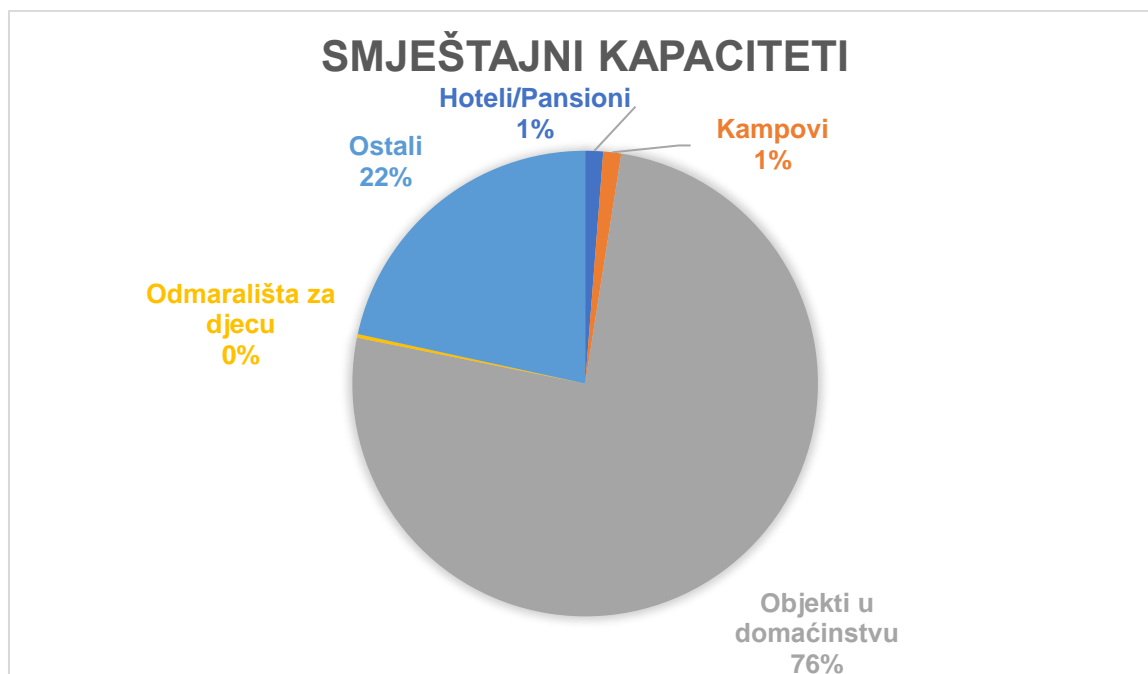

Izvor: <https://www.rtl.hr/vijesti-hrzivopisni-mostici-uzbudljive-staze> (31.05.2021)

4.4. SMJEŠTAJNI KAPACITETI

Područje Gorskog kotara trenutno sadrži oko 403 objekta za smještaj gostiju. Ukupno se u tih 403 objekta nalazi oko 3000 raspoloživih postelja za turiste. Objekte za smještaj podijelili smo na sljedeće kategorije: hoteli/pansioni, kampovi, odmarališta za djecu i ostalo.

Graf 1. Turistički smještajni kapaciteti na području Gorskog kotara

Izvor: Samostalna izrada autora prema podacima TZ Gorski kotar

Graf 1 prikazuje strukturu smještajnih kapaciteta na području Gorskog kotara. Najmanji udio zauzimaju Odmarališta za djecu kojih je trenutno na ovome području samo jedno. Sljedeći objekti su Hoteli/Pansioni kojih je trenutno 5 isto kao i kampova. Ostalih objekata za smještaj

imamo 87, te u tu kategoriju spadaju planinarski i lovački domovi te kuće za odmor. Uvelike najveći broj smještajnih kapaciteta zauzimaju objekti u domaćinstvu njih čak 305.

Svake godine zatvara se velik broj smještajnih objekata na ovome području radi vrlo male posjećenosti. Lokalno stanovništvo u velikoj većini ne može se baviti isključivo turizmom kao primarnim izvorom zarade stoga se svake godine odlučuju za zatvaranje svojih objekata radi izrazito malih prihoda.

4.5. TURISTIČKI PROMET

Unatoč svojim prirodnim i antropogenim turističkim resursima Gorski kotar je jedan od najmanje posjećenih dijelova Republike Hrvatske. Mogućnost turističke sezone kroz cijelu godinu nije donijela velike pomake kod dolaska i noćenja stranih i domaćih posjetitelja.

Tablica 4 .Dolasci i noćenja turista 2016. godine

Vrsta turista	Dolasci	Noćenja	Broj turista	Prosječno trajanje boravka (u danima)	Udio dolasci	Udio noćenja	Udio broj turista
Domaći	17,809	51,323	18,236	2.88	56.27 %	60.29%	56.82%
Strani	13,842	33,799	13,859	2.44	43.73 %	39.71%	43.18%
UKUPNO	31,651	85,122	32,095	2.69	100%	100%	100%

Izvor: Samostalna obrada autora prema podacima TZ Gorski kotar (01.06.2021)

Tablica 5. Dolasci i noćenja turista 2017. godine

Vrsta turista	Dolasci	Noćenja	Broj turista	Prosječno trajanje boravka (u danima)	Udio dolasci	Udio noćenja	Udio broj turista
Domaći	20,511	57,556	20,970	2.81	53.94 %	56.94%	54.46%
Strani	17,513	43,529	17,536	2.49	46.06 %	43.06%	45.54%
UKUPNO	38,024	101,085	38,506	2.66	100%	100%	100%

Izvor: Samostalna obrada autora prema podacima TZ Gorski kotar (01.06.2021)

Tablica 6. Dolasci i noćenja turista 2018. godine

Vrsta turista	Dolasci	Noćenja	Broj turista	Prosječno trajanje boravka (u danima)	Udio dolasci	Udio noćenja	Udio broj turista
Domaći	21,987	60,835	22,513	2.77	53.90 %	54.55%	54.43%
Strani	18,803	50,695	18,847	2.70	46.10 %	45.45%	45.57%
UKUPNO	40,790	111,530	41,360	2.73	100%	100%	100%

Izvor: Samostalna obrada autora prema podacima TZ Gorski kotar (01.06.2021)

Tablica 7. Dolasci i noćenja turista 2019. godine

Vrsta turista	Dolasci	Noćenja	Broj turista	Prosječno trajanje boravka (u danima)	Udio dolasci	Udio noćenja	Udio broj turista
Domaći	22,930	59,826	23,294	2.61	54.92 %	53.82%	55.26%
Strani	18,822	51,326	18,858	2.73	45.08 %	46.18%	44.74%
UKUPNO	41,752	111,152	42,152	2.66	100%	100%	100%

Izvor: Samostalna obrada autora prema podacima TZ Gorski kotar (01.06.2021)

Tablica 8. Dolasci i noćenja turista 2020. godine

Vrsta turista	Dolasci	Noćenja	Broj turista	Prosječno trajanje boravka (u danima)	Udio dolasci	Udio noćenja	Udio broj turista
Domaći	21,068	66,344	21,631	3.15	80.84 %	77.73%	81.15%
Strani	4,992	19,009	5,025	3.81	19.16 %	22.27%	18.85%
UKUPNO	26,060	85,353	26,656	3.28	100%	100%	100%

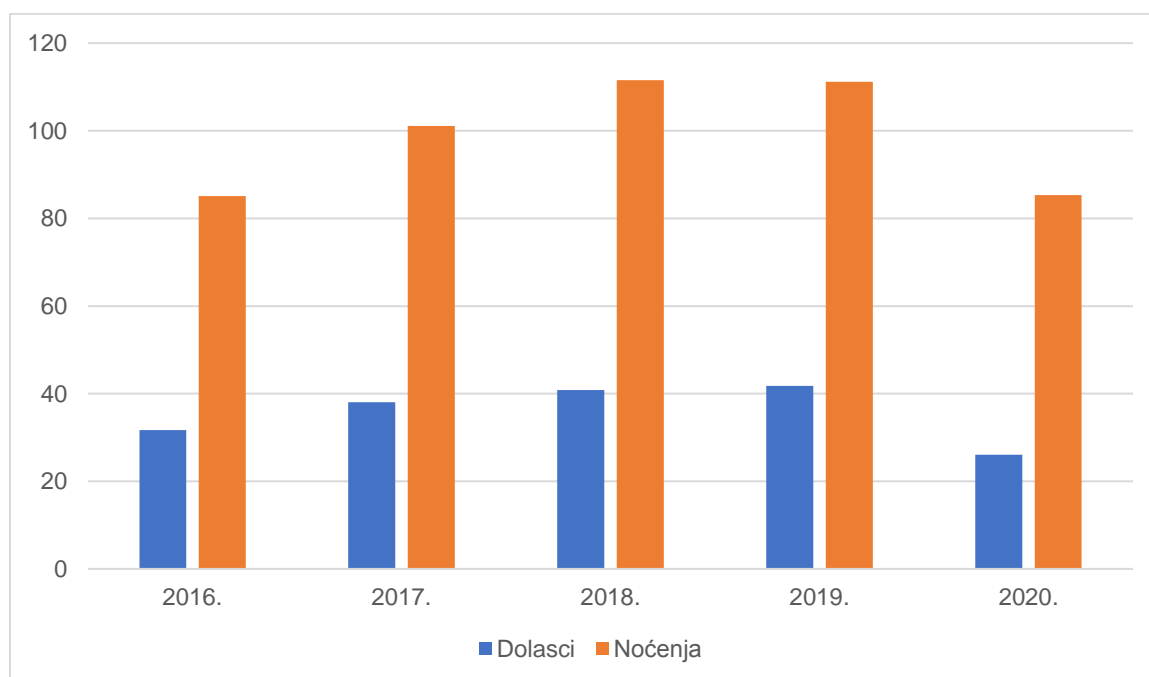
Izvor: Samostalna obrada autora prema podacima TZ Gorski kotar (01.06.2021)

U prethodnim tablicama prikazani su podaci o dolascima i noćenjima turista te o prosječnom trajanju boravka na području Gorskog kotara u periodu od 2016. do 2020. godine.

Prema tablicama možemo zaključiti kako su dolasci i noćenja u porastu na ovome području no prosječno trajanje boravka se smanjuje sve do 2020. godine.

Zadnja obrađena godina (2020.) broji uvelike manji broj dolazaka stranih turista što je i za očekivati s obzirom na globalnu pandemiju koja je pogodila svijet te godine, iako je vrlo mali broj dolazaka stranih turista prosječno trajanje boravka povećalo se sa 2.66 dana na 3.28 dana što je značajan porast s obzirom na svaku prethodnu godinu. Dok je situacija sa domaćim turistima uvelike bolja. Domaći su se turisti 2020. godine zadržavali čak 3.15 dana dok su se u 2019. zadržavali 2.61. Gorski je kotar bio najmanje pogođen COVID-19 virusom stoga su domaći turisti birali ovo područje za odmor.

Graf 2. Dolasci i noćenja turista u Gorskom kotaru od 2017. do 2020. godine

Izvor: Samostalna obrada autora prema podacima TZ Gorski kotar

U grafu 2. možemo vidjeti rast broja dolazaka turista, koji iz godine u godinu raste, od 2017. do 2019. godine. Popriličan pad može se uočiti tek 2020. godini radi COVID-19 pandemije. Što se tiče noćenja od 2016. do 2018. godine primjećuje se znatan rast noćenja, 2019. godine nadzire se slabiji pad broja noćenja te u 2020. radi pandemije COVID-19 primjećujemo znatniji pad broja noćenja.

5. EKOTURIZAM U GORSKOM KOTARU

5.1. EKOTURIZAM NA PODRUČJU GORSKOG KOTARA

Najvažniji element ekoturističke ponude Gorskog kotara su dakako prirodne atrakcije. Na ovome području ni jedna atrakcija, na žalost, nije u potpunosti razvijena niti posjećena od strane domaćih i stranih turista kao što su na primjer NP Plitvička jezera. No, usprkos toj činjenici, na ovome području nalazi se mnoštvo zanimljivih prirodnih atrakcija koje bi uz bolju promidžbu i malo veću zainteresiranost lokalnog stanovništva mogle privući mnogo više posjetitelja.

Postoji veliki potencijal na ovome području kako bi postao ekoturistička destinacija Hrvatske. Osim prirodnih atrakcija vrlo je važan i povoljan prometni položaj ovog područja te mnoštvo zanimljivih smještajnih kapaciteta koji bi omogućili posjetiteljima miran odmor bez gradske gužve i buke.

Osim ekoturizma Gorski kotar nudi mnoštvo raznih specifičnih oblika turizma kao što su lovni, ribolovni, pustolovni te ruralni turizam.

Tablica 9. Atrakcije u Gorskom kotaru

Naziv atrakcije	Kratki opis
Izvor Kupe – Zaštićeni prostor u okviru Nacionalnog parka Risnjak	Jedno je od najjačih, najdubljih i najprostranijih hrvatskih vrela, zanimljive je zelenoplave boje na 313 m.
Dolina Kupe	Proteže se kroz područje Čabra, Delnica i Vrbovskog. Podnesen je prijedlog za proglašenje zaštićenog područja u kategoriji parka prirode. Još uvijek nije donesena odluka.
Strogi rezervati prirode Bijele i Samarske stijene	Područje iznimnih estetskih kvaliteta, jedinstven geomorfološki fenomen, bogat biljni i životinjski svijet. Na Bijelim stijenama nalazi se planinarska kuća, dok je na Samarskim planinarsko sklonište.
Park šuma Golubinjak	Obuhvaća oko 50 hektara zaštićenog područja s monolitnim stijenama i kamenom, udaljena 1km od Lokava. Ovdje se nalazi i najveća jela Gorskog kotara koja je visoka 37 metara te njezin promjer iznosi 140 cm, nazivaju ju Kraljicom šume.

	Također se unutar samog parka nalaze i dvije špilje Ledena i Golubinja špilja.
Zeleni Vir	Proglašeno je rezervatom prirodnih vrijednosti 1962. godine, nazali se na 302 metra nadmorske visine te se do njega može doći iz nekoliko različitih pravaca.
Važji prolaz	Kanjon je dugačak 800 metara te ga mnogi smatraju jednim od najljepših prizora u našoj zemlji. Na metalnim nosačima napravljeni su mostići i stepenice kojima se prolazi.
Hajdova hiža	Najveća pećina Gorskog kotara, no radi teškog pristupa dostupna je samo speleolozima. Ulazna dvorana, dužine 85 metara, širine 27 metara i visine oko 16 metara, spada u najveće podzemne prostore otkrivene u našem kršu.

Izvor: Samostalna obrada autora prema podacima TZ Gorski kotar (05.06.2021)

Proučavajući stručnu literaturu te Master plan Turističke zajednice Gorskog kotara uviđaju se velike mogućnosti razvoja turizma na ovome području no usprkos velikih planova dolazimo do pitanja *Zašto je turizam Gorskog kotara i dalje zaboravljen?*

Gorski kotar je svoje gospodarske grane još od davne prošlosti temeljio isključivo na razvoju šumarstva i drvne industrije. Stanovništvo ovoga područja stari. Mladi, obrazovani ljudi odlaze u veće gradove u potrazi za poslom. Uz to, problem koji se uviđa prilikom istraživanja ove teme bio je nedovoljno ulaganja u turizam. Veliki potencijal koji nema svoje ulagače.

U daljnjem razvoju ekoturizma lokalno se stanovništvo mora osloniti na svoja dobro poznata turistička mjesta i atrakcije koje su u prošlim vremenima privlačile znatan broj turista.

Osim kvalitetnog turističkog proizvoda vrlo je bitan i marketing koji je na ovom području praktički nepostojeći kao i nedostatak mladih ljudi koji će pomoći u daljnjem razvoju svih oblika turizma.

Kao vrlo važan faktor razvoja turizma na ovome području ističe se edukacija odnosno obrazovanje lokalnog stanovništva koje se na ovome području svodi na većinski završene srednje škole, odnosno stečena srednja stručna sprema. Gorski kotar naseljavaju ljudi starije životne dobi koji su nedovoljno upoznati s turizmom te dobrobiti koju on može donijeti ovakvim prostorima.

5.2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U nastavku ovog rada slijede rezultati istraživanja na temu uključenosti lokalnog stanovništva i uspostave održivog razvoja turizma na području Gorskog kotara.

5.2.1 METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U cilju izrade ovog završnog rada koristile su se metode znanstvenog istraživanja prikladne za obradu predmeta istraživanja. Prva faza istraživanja odnosila se na provođenje sekundarnog istraživanja postojećih izvora podataka. Istraživale su se različite relevantne dostupne stručne i znanstvene baze podataka i stručne publikacije. U tu svrhu korištena je metoda istraživanja za stolom (engl. desk research). Drugu fazu istraživanja odnosila se na provođenje istraživanja putem anketnog upitnika. Anketni upitnik za lokalno stanovništvo podijeljen je među stanovnicima odabranih ruralnih destinacija Gorskog kotara Delnice, Vrbovsko, Ravna Gora, Čabar. Istraživali su se odnosi između uključenosti lokalnog stanovništva i uspostave održivog razvoja turizma. Uključenost lokalnog stanovništva promatrala se kroz varijable uključenost lokalnog stanovništva u donošenje odluka, razmjenu znanja i osnaživanje zajednice.

Za definiran skup turističkih destinacija, odnosno za prirodno geografsku regiju Gorski kotar provedena je analiza turističke ponude i potražnje koja je obuhvatila analizu strukture smještajnih kapaciteta, broja ostvarenih noćenja prema posljednjim sezonama i prema smještajnim kapacitetima te analizu turističkog prometa kao i analizu prirodnih i antropogenih resursa, što je prikazano u prethodnim poglavljima. Anketni upitnik za lokalno stanovništvo podijeljen je među stanovnicima odabranih ruralnih destinacija Gorskog kotara. Anketiranje stanovništva provedeno je od travnja do kolovoza 2021. g. Anketiranje je obavljala osobno autorica završnog rada ali i drugi suradnici, odnosno drugi anketari. Obuhvaćeno je lokalno stanovništvo odabranih ruralnih destinacija u dobi od 18 do 60 godina. Prvi dio anketnog upitnika kreiran je za prikupljanje socio demografskih karakteristika ispitanika, a drugi dio anketnog upitnika sastoji se od 7 subskale, odnosno varijabli istraživanja odnosno 68 čestica. Varijable istraživanja su slijedeće: sudjelovanje lokalnog stanovništva u donošenju odluka o razvoju turizma (PMD), razmjena znanja (KS), osnaživanje zajednice (EMP), ekonomska održivost (ECO), socijalna održivost (SOC), kulturna održivost (CUL) i ekološka održivost

(ENV). Varijable ekonomska održivost (ECO), socijalan održivost (SOC), kulturna održivost (CUL) i ekološka održivost (ENV) predstavljali su varijablu održivi razvoj.

Podatci prikupljeni primarnim istraživanjem analizirani su odgovarajućim statističkim metodama uz pomoć softverskog programa za društvene znanosti SPSS. Cjelokupna analiza dobivenih podataka temeljena je na korelaciji između varijabli. Na temelju tako prikupljenih i obrađenih podataka formulirani su rezultati istraživanja koji su grupirani u tablice te grafičke i slikovne prikaze Tablica xy. prikazuje strukturu ispitanika lokalnog stanovništva prema promatranim destinacijama istraživanog područja Gorskog kotara.

Tablica 10. Struktura ispitanika prema gradu/općini na području Gorskog kotara

Q1

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Delnice	8	7.9	7.9	7.9
	Vrbovsko	57	56.4	56.4	64.4
	Ravna Gora	7	6.9	6.9	71.3
	Čabar	3	3.0	3.0	74.3
	Fužine	3	3.0	3.0	77.2
	Mrkopalj	3	3.0	3.0	80.2
	Moravci	7	6.9	6.9	87.1
	Severin na Kupi	2	2.0	2.0	89.1
	Skrad	1	1.0	1.0	90.1
	Gomirje	5	5.0	5.0	95.0
	Stara Sušica	1	1.0	1.0	96.0
	Lokve	3	3.0	3.0	99.0
	Crni Lug	1	1.0	1.0	100.0
	Total	101	100.0	100.0	

Od ukupnog broja ispitanika najveći udio ispitanika je iz Grada Vrbovskog 56,4% ispitanika. Grad Vrbovsko ujedno broji i najveći broj stanovnika od svih promatranih destinacija (xy), zatim slijede Delnice 7,9%, Moravice 6,9%, te Ravna Gora s 6,9 % ostale ruralne destinacije zastupljene su sve skupa s 14%. Usporedbom strukture populacije i uzorka istraživanja s obzirom na broj stanovnika po promatranim destinacijama koja je prikazana grafikonom xy zaključujemo se da je struktura uzorka slična strukturi populacije, što je važno za kvalitetu istraživanja i donošenje zaključaka. Navedeno daje potvrdu da je uzorak relevantan u statističkom smislu.

Tablica 11 . Spolna struktura ispitanika istraživanja lokalnog stanovništva prema spolu.

Q2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	musko	41	40.6	40.6	40.6
	zensko	60	59.4	59.4	100.0
	Total	101	100.0	100.0	

U istraživanju je sudjelovalo 59,4% žena i 40,6 % muškaraca

Tablica 12. Starosna dob ispitanika

Starosna dob	Broj ispitanika	%
Do 20 god	6	6
Od 21 do 30	9	9
Od 31 do 40	14	14
Od 41 do 50	36	36
Od 51 do 60	35	35

Što se tiče starosne dobi ispitanika, najzastupljenija starosna dob ispitanika je od 41 do 50 godina, odnosno od 51 do 60 godina.

Tablica 13. Struktura ispitanika istraživanja lokalnog stanovništva prema stupnju obrazovanja.

Najviši stupanj obrazovanja	Frekvencija	Postotak
Osnovna škola	6	5,9%
Srednja škola	53	52,5%
Viša škola ili fakultet	38	37,6%
Magisterij/Doktorat	4	4%
Ukupno	101	100%

U ovom istraživanju što se tiče obrazovne strukture najviše je zastupljeno ispitanika sa srednjom stručnom spremom njih 52,5% dok je 37,6% ispitanika ima fakultetsko obrazovanje, 4% ispitanika ima završen Magisterij ili doktorat a 5,9% ispitanika ima osnovnoškolsko obrazovanje.

Većina radnih mjesta u turizmu ne generira prosječno visok dohodak po zaposlenom ali u mnogim slučajevima turizam je jedan od najkvalitetnijih ako ne i jedinih mogućnosti zapošljavanja na ruralnim područjima. Kako je već ranije naglašavano uspostava i razvoj ruralnog turizam, na gospodarski nerazvijenom prostoru, koji je ujedno demografski devastiran ima za cilj poboljšanje dobrobiti zajednice i prevladavanje problema nezaposlenosti i to kroz postizanje više razine kvalitete življenja lokalnog stanovništva. Prema istraživanju Kaliterna Lipovčani i dr., (2006.), može se zaključiti da je blagostanje građana Hrvatske manje kada imaju niže prihode.³⁷ Pozitivni ekonomski učinci turizma razlogom su subjektivnog zadovoljstva životom zbog ostvarenja radnih mjesta i dohotka koji proizlaze iz razvoja turizma.³⁸

Što se tiče broja ispitanika koji su direktno zaposleni u turizmu a sudjelovali su u ovom istraživanju rezultat je slijedeći.

³⁷ Kaliterna Lipovčan, Lj. i Prizmić, Z. (2006.), Importance and satisfaction with life domains in Croatia: representative sample, Estes, R. J. (izd.), Quality of Life in a Turbulent World, Springer, Dordrecht, Nizozemska.

³⁸ Birkić D. op.cit.

Tablica 14 . Struktura ispitanika s obzirom na zaposlenje u turizmu

Zaposlenje u turizmu	Frekvencija	Postotak
Da, stalno radno mjesto	1	1%
Da, ali samo sezonski	11	10,9%
Ne	89	88,1%
Ukupno	101	100%

Prema rezultatima prikazanim u Tablici 14 vidljivo je da od ukupnog broja ispitanika čak se 88,1 % ispitanika nije zaposleno u turizmu. Od ukupnog broja ispitanika tek se 10% ispitanika bavi turizmom ali samo sezonski.

5.2.2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U nastavku slijede rezultati istraživanja koji se odnose na istraživanje odnosa između uključenosti lokalnog stanovništva i održivog razvoja turizma. Hipoteza ovog rada glasi: „Sudjelovanje lokalnog stanovništva u donošenju odluka, razmjeni znanja, ulaganju u osnaživanje lokalnog stanovništva pozitivno je povezano s uspostavom održivog razvoja ruralnog turizma, utemeljenog na ekonomskim, ekološkim i sociokulturnim načelima.“

U nastavku slijedi prikaz rezultata istraživanja s obzirom na povezanost sudjelovanja lokalnog stanovništva u donošenju odluka u zajednici i uspostavu održivog razvoja.(tablica 15)

Tablica 15 : Korelacija između uspostave održivog razvoja i sudjelovanja lokalnog stanovništva u donošenju odluka

		PMD1_US	odrzivi_razvoj
PMD1_US	Pearson Correlation	1	.485 **
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	101	100
odrzivi_razvoj	Pearson Correlation	.485 **	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	100	100

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Kao što je vidljivo iz prikazanih rezultat dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost između uspostave održivog razvoja i sudjelovanja lokalnog stanovništva u donošenju odluka ($r = 0.49$, $p < 0,01$)³⁹. Uključivanje lokalne zajednice u proces upravljanja i donošenja odluka omogućuje lokalnoj zajednici dublje razumijevanje o prednostima razvoja turizma u njihovo lokalno gospodarstvo. Kao rezultat toga, lokalno stanovništvo koje je uključeno u proces donošenja odluka povećat će razumijevanje o turizmu i njegovim pozitivnim i negativnim utjecajima što će zauzvrat smanjiti njihovu nesigurnost po pitanju turističkog razvoja ruralne destinacije i biti će pažljiviji u procesu donošenju odluka i pružanja podrške po pitanju razvoja određenih specifičnih oblika turizma u njihovoj destinaciji. Uspjeh i održivost ruralnog turizma ovise o aktivnom uključivanju lokalne zajednica kroz integraciju lokalnog stanovništva. Rezultati ovog istraživanja potvrđuju ukoliko lokalno stanovništvo uključimo u sustav donošenja odluka koje se tiču razvoja turizma postići će se veća razina održivosti turizma. Stoga sudjelovanje lokalnog stanovništva u donošenju odluka potrebno je poticati jer će to zasigurno povećati produktivnost i dobit određene turističke destinacije, usprkos tome što je to jedan iznimno zahtjevan proces.

Tablica 16 : Korelacija između uspostave održivog razvoja i razmjene znanja lokalnog stanovništva u zajednici

		KS2	odrzivi_razvoj
KS2	Pearson Correlation	1	.566**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	101	100
odrzivi_razvoj	Pearson Correlation	.566**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	100	100

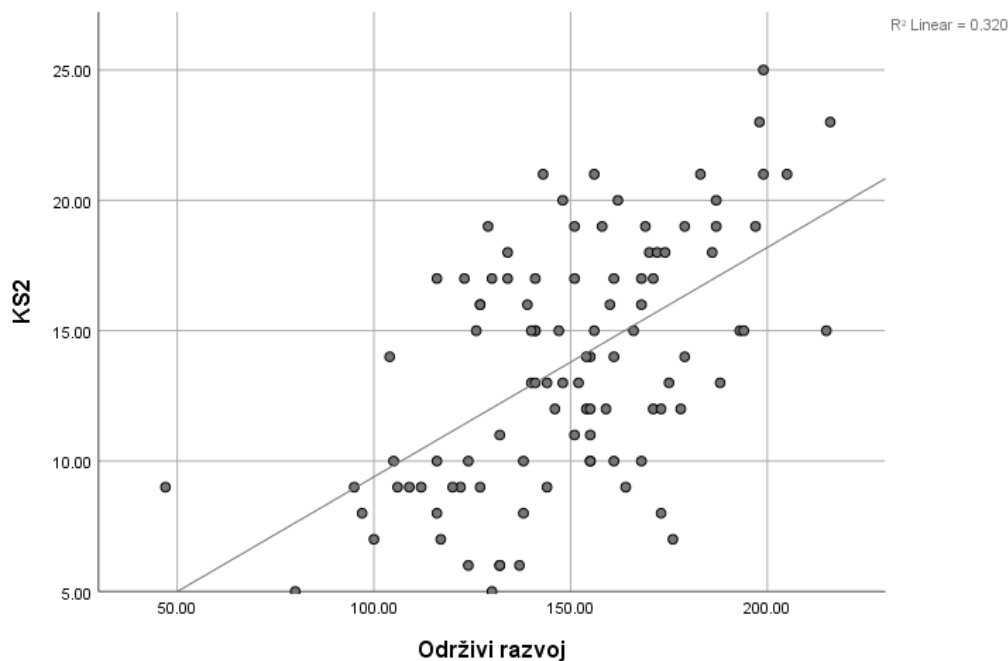
** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

³⁹ r- Koeficijent korelacije koji nam potvrđuje i da su te dvije varijable povezane.

p- pokazatelj koji nam potvrđuje da je šansa da su vrijednosti dobivene slučajno manja od 1%

Grafikon 3. Korelacija između uspostave održivog razvoja i razmjene znanja lokalnog stanovništva u zajednici

..

Dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost između uspostave održivog razvoja i razmjene znanja u zajednici ($r = 0.566$, $p < 0,01$). Dijeljenje znanja je proces u kojem pojedinci međusobno razmjenjuju svoje znanje s drugima i zajednički stvaraju novo znanje.⁴⁰ Razmjena znanja oduzima puno vremena u kojem ne pokazuje trenutni uspjeh i ovisi o spremnosti pojedinca da podijeli znanje, vrijeme i ima visoku namjeru kako bi znanje razumjeli, apsorbirali i koristili drugi.⁴¹ Učinkovita razmjena znanja bit će izvor konkurentske prednosti za ruralne turističke destinacije.⁴² Štoviše, MacDonald and Jolliffe (2003.) otkrili su da lokalne zajednice koje dijele svoje znanje postižu poboljšanje turističkog iskustva. Osim toga, učinkovita razmjena znanja pridonijet će uspješnom razvoju turizma.⁴³ Stoga turističke destinacije koje potiču prenošenje znanje na druge na duži vremenski period mogu računati

⁴⁰ Van Den Hoff, B., J. A. Ridder, Knowledge sharing in context: The influence of organizational commitment, communication climate and CMC use on knowledge sharing. *Journal of Knowledge Management* 8, 2004.

⁴¹ Alavi, M., D. E. Leidner, Review: Knowledge management and knowledge management systems: Conceptual foundations and research issues. *MIS Quarterly* 25, 2001.

⁴² Spender, J. C., Making knowledge the basis of a dynamic theory of the firm. *Strategic Management Journal* 17 (S2), 1996.

⁴³ Shaw, G., A. Williams, Knowledge transfer and management in tourism organisations: An emerging research agenda. *Tourism Management* 30, 2009.

na konkurentnost i uspješniju implementaciju održivog razvoja turizma kako bi se izbjegle zamke masovnog i neodrživog turizma kakvom svjedočimo unazad nekoliko desetljeća širom svijeta pa i u samoj Hrvatskoj.

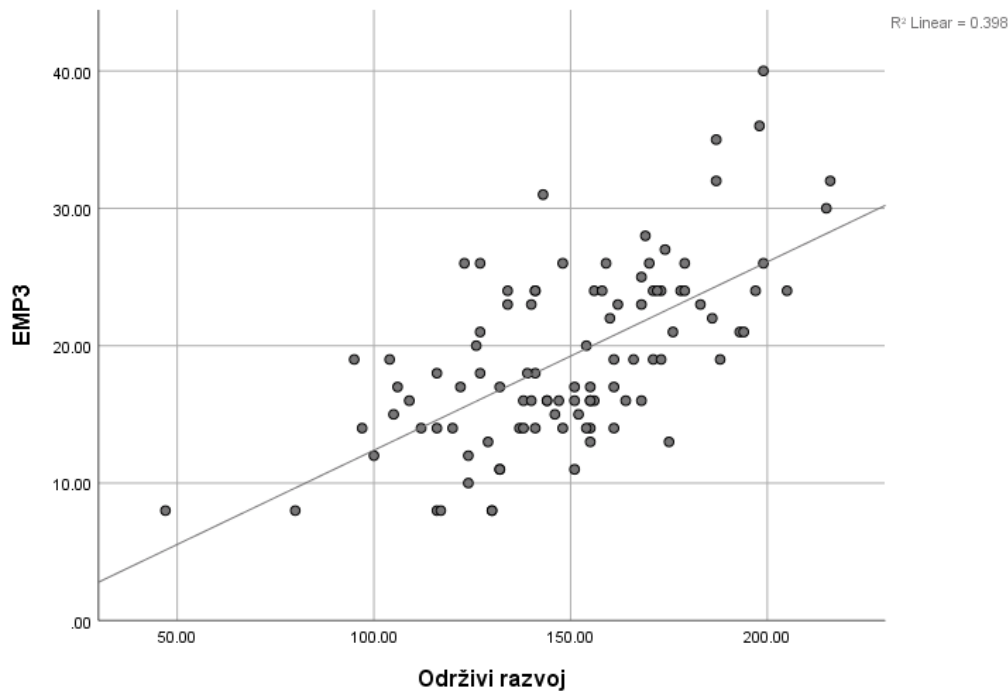
Ovim istraživanjem je potvrđeno da ukoliko želimo uspostavu održivog razvoja turizma na ruralnim područjima institucije zadužene za to(a najčešće su to javna lokalna samouprava i civilne udruge) trebaju poticati širenje znanja o turizmu, održivom razvoju turizma koji se temelji na ekonomskim, ekološkim i sociokulturnim načelima.

Tablica 17 : Korelacija između uspostave održivog razvoja i osnaživanje lokalnog stanovništva u zajednici

		odrzivi_razvoj	EMP3
odrzivi_razvoj	Pearson Correlation	1	.631**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	100	100
EMP3	Pearson Correlation	.631**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	100	101

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Grafikon 4: Grafički prikaz korelacija između uspostave održivog razvoja i osnaživanje lokalnog stanovništva u zajednici

Dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost između uspostave održivog razvoja i osnaživanje zajednice ($r = 0.566$, $p < 0,01$).

Osnaživanje zajednice koristi se za pokretanje sposobnosti lokalnih zajednica da upravljaju razvojem turizma u svojoj zajednici⁴⁴. Stoga je važno raspodijeliti moć između i unutar grupa zajednice kako bi se postigao održivi razvoj ruralnog turizma. Osnaživanje se definira kao sposobnost pojedinaca ili grupa u određivanju vlastitih aktivnosti i to je proces u kojem ljudi preuzimaju kontrolu nad čimbenicima koji utječu na njihove živote.⁴⁵ Lokalne zajednice imaju sposobnost donošenja mudrih odluka i traženja rješenja za rješavanje problema u svojoj zajednici. S obzirom da lokalna zajednica, odnosno lokalno stanovništvo zna što će raditi, a što neće raditi u lokalnim uvjetima, osnaživanje zajednice koristi se za pokretanje

⁴⁴ Cole, S. Information and empowerment: The keys to achieving sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism* 14, 2006.

⁴⁵ Scheyvens, R. Ecotourism and the empowerment of local communities. *Tourism Management* 20, 1999.

sposobnosti lokalnih zajednica da upravljaju razvojem turizma u svojoj zajednici.⁴⁶ U tom smislu osnaživanje predstavlja pomak u ravnoteži između moćnih i nemoćnih, između dominantnih i ovisnih.

Ovim istraživanjem je potvrđeno da ukoliko želimo uspostavu održivog razvoja turizma u ruralnim područjima, a kako bi izbjegli zamke već viđenog masovnog turizma na priobalju nužno je aktivno uključivanje lokalnog stanovništva putem razmjene znanja i osnaživanja zajednice.

⁴⁶ Cole, S. Information and empowerment: The keys to achieving sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism* 14, 2006.

6. ZAKLJUČAK

Ekoturizam je oblik turizma u kojem ekološki osviješteni turisti podupiru zaštitu prirode i okoliša kao i kulturnu baštinu odabrane destinacije. Što se tiče područja Republike Hrvatske, ekoturizam razvija se u zaštićenim područjima te u primorskom području. Iako je Hrvatska veoma bogata mjestima koja su veliki potencijali za razvoj ekoturizma, a jedno od njih je i područje Gorskog kotara, nažalost taj potencijal još uvijek nije dovoljno turistički valoriziran.

„Zeleno srce Hrvatske“ kako ga mnogi nazivaju postaje sve zanimljivija turistička destinacija koja svake godine privlači sve veći broj turista. Gorski kotar turistima može ponuditi mnoštvo sadržaja tijekom cijele godine što ga ističe od većine Hrvatskih regija koje većinom privlače turiste sezonski.

Tijekom ovog rada uvidjeli smo prednosti ovoga područja kojih je zaista mnogo. Prirodne ljepote, svjež zrak i bogata povijest samo su neke prednosti ovoga područja koje u 2021. godini daje posjetiteljima ono za čime zaista žude a to su mir, bijeg od svakodnevice i užurbanog gradskog života. Turistička ponuda zaista je raznolika. *Zašto onda Gorski kotar i dalje ima poprilično mali broj dolazaka i noćenja?*

Rezultati istraživanja napravljenog za izradu ovog rada govore nam kako je stanovništvo ovoga prostora u velikoj većini starije živote dobi te srednješškolskog obrazovanja. Ovi podaci svjedoče odlasku mladih ljudi iz vlastitog mjesta življenja kako bi zaposlenje i stalna primanja pronašli u većim okolnim gradovima. Ovo predstavlja samo jedan od problema Gorskog kotara. Lokalno stanovništvo premalo je uključeno u turističke aktivnosti svoga mjesta te nije dovoljno informirano o pozitivnim učincima turizma na kvalitetu života, gospodarstvo te mnoge druge elemente.

Za održivi turizam Gorskog kotara ključno je lokalno stanovništvo i njihovo uključivanje i donošenje odluka vezanih za valorizaciju turizma. Bez podrške stanovništva ne možemo očekivati uspješan razvoj ovakvih prostora. Lokalno stanovništvo treba brinuti o očuvanju prirode za buduće generacije te dopuštati turizam u svojim mjestima do mjere koja njima najviše odgovara.

Stoga bez obzira na velike mogućnosti valorizacije turizma te mnoge prirodne i antropogene resurse Gorski kotar bez edukacije, uključenosti i dijeljenje informacija lokalnom stanovništvu vrlo vjerojatno neće biti u mogućnosti većeg razvoja turizma.

POPIS LITERATURE

Knjige, znanstveni i stručni radovi, članci, brošure i priručnici:

1. Bilen M. ; Turizam i okoliš, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2016.
2. Birkić D., Podoljak S., Grgić P., „The branding of Požega –Slavonia Country by means of Integral Quality Managment of a tourist destination“, str. 74-89, 9th International Scientific Symposium „Region, Enterpreneurship, Development“, Osijek, 2020
3. Birkić, D. Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija 2016.
4. Birkić, D., Podoljak, S., Primužak, A.: Sustainable Development of Rural Tourism Destinations – Attitude of the local Comunity, 10th International Scientific Symposium Region, Entrepreneurship, Development, str. 607-622,Osijek, 2021
5. Bulatović, D.,„Ekoturizam u zaštićenim područjima Crne Gore“, u: 1. Kongres ekoturizma, Fruška Gora, Ekološki pokret Sremska Mitrovica, razvoj eko i ruralnog turizma, Irški Venac, 2008.. Znanstvena edicija Instituta za turizam: knjiga br. 3. Zagreb, 2006.
6. Choi, H., Sirakaya, E., Measuring Residents'Attitude toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale, Journal of Tourism
7. Croatian Sustainable Tourism Observatory, Institut za turizam, Zagreb, 2016.
8. Ćurlin H., Održivi turizam u zaštićenim prdručjima na primjeru parka prirode Medvednica, Zadar, 2018.
9. Drumm, A., Moore, A., Ecotourism development – An introduction to ecotourism planning, Arlington: The Nature Conservancy., 2002.
10. Kesar, O. Specifični oblici turizma. Nastavni tekst za predavanja na kolegiju Specifični oblici turizma na Ekonomskom fakultetu, Zagreb, 2011.
11. Klarić, Z, Gatti, P. ; Hrvatski turizam – plavo, bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb, 2006.

12. Kožić, I., Čorak, S., Marušić, Z., Marković, I., Sever, I.; Preliminary Report of
13. kulturnih resursa, Matulji: TMCP Sagena., 2000.
14. Kušen, E. Ruralni turizam.: Čorak, S., Mikačić, V., Hrvatski turizam – plavo, zeleno, bijelo Tosun, C. (2000.), Limits to community participation in the tourismdevelopment process in developing countries, Tourism Managament, preuzeto od Petračić M., Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma, doktorski rad, Opatija, 2018.
15. Miljak, T., Bačić, L., Kitić, M.; Ekoturizam kao poticaj razvoja poduzetništva u turizmu, Sveučilište u Splitu, Split, 2012.
16. Movre P, Obilježja ekološkog turizma u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na projekt Dalmatia Green, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2020.
17. Obilježja turizma u ruralnom prostoru, Jurdana, Smolčić, D. , Frleta, Soldio, D. , Đedović L., 2018.
18. Ojurović, J.; Uloga i značaj ekoturizma u turizmu Republike Hrvatske, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2017
19. Oliver, T., Jenkins, T. "Integrated tourism in Europe's Rural Destinations: Competition or Cooperation". U. W. Jones and C. Haven-Tang (Ur.), Tourism SMEs, Service Quality and destination competitiveness, CABI international, CABI Publishing, 2005.
20. Padin, C. A sustainable tourism planning model: Components and relationships, European Business Review, Vol. 24 Iss: 6, 510–518, 2012.
21. Pančić Kombol, T. ,Selektivni turizam – Uvod u menadžment prirodnih i
22. Petračić, M. Poduzetnički projekti u održivom razvoju ruralnog turizma, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, 2018.
23. Rural Tourism at its Peak: Socio-Cultural Impacts towards Host Communities of Kinabalu Park, Sabah (Malaysian – Borneo), 2014.
24. Ružić A., Sociokulturni aspekti turizma događaja, Pula, 2016.
25. Smolčić, Jurdana D. i sur., Obilježja turizma u ruralnom prostoru, 4. međunarodni kongres o ruralnom turizmu, 2018.
26. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, UN, 2015.

27. UNWTO & ETC, Handbook on Tourism Product Development, Madrid, 2011.
28. Valčić I., Mjerenje kvalitete usluga u nacionalnim parkovima Republike Hrvatske primjenom modificiranog Escoserv modela, 2019.
29. Valčić, I. Mjerenje kvalitete usluga u nacionalnim parkovima Republike Hrvatske primjenom modificiranog Ecosev modela, 2019.

Web stranice:

1. Institut za turizam, <http://iztzg.hr/standard.aspx?id=576>, (17.07.2021)
2. Državni zavod za statistiku, <https://www.dzs.hr/>, (20.07.2021)
3. Bakan R., Jaković B.; Ekoturizam – autorizirana predavanja i primjeri vježbi, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici, 2015. materijali dostupni na <https://vsmti.hr/wp-content/uploads/2017/11/Ekoturizamautorizirana-predavanja-i-primjeri-vjezbi.pdf> , (23.07.2021)
4. Hrvatska turistička zajednica, <https://www.htz.hr/hr-HR/informacije-otrjistima/analize-s-podrucja-turizma/turizam-u-brojkama> , (25.07.2021)
5. Gorski kotar, <https://www.gorskikotar.hr/turizam> , (28.07.2021)

POPIS ILUSTRACIJA

Popis slika:

Slika 1. Dimenzije ekoturizma (23.06.2021)

Slika 2. Gorski kotar na karti Hrvatske (22.04.2021)

Slika 3. Dvorac Stara Sušica (31.05.2021)

Slika 4. NP Risnjak (31.05.2021)

Slika 5. Kanjon Kamačnik (31.05.2021)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Prihodi od turizma (2015.-2019.) (26.03.2021)

Tablica 2. Indeks iritacije prema Doxey-u (26.03.2021)

Tablica 3. Kretanje broja stanovnika u Gorskom kotaru od 1991. do 2001. godine (30.04.2021)

Tablica 4. Dolasci i noćenja turista 2016. godine (01.06.2021)

Tablica 5. Dolasci i noćenja turista 2017. godine (01.06.2021)

Tablica 6. Dolasci i noćenja turista 2018. godine (01.06.2021)

Tablica 7. Dolasci i noćenja turista 2019. godine (01.06.2021)

Tablica 8. Dolasci i noćenja turista 2020. godine (01.06.2021)

Tablica 9. Atrakcije u Gorskom kotaru (05.06.2021)

Tablica 10. Struktura ispitanika prema gradu/općini u Gorskom kotaru (30.08.2021)

Tablica 11. Spolna struktura ispitanika istraživanja lokalnog stanovništva prema spolu (30.08.2021)

Tablica 12. Starosna dob ispitanika (30.08.2021)

Tablica 13. Struktura ispitanika istraživanja lokalnog stanovništva prema stupnju obrazovanja (30.08.2021)

Tablica 14. Broj ispitanika zaposlenih u turizmu (30.08.2021)

Tablica 15. Korelacija između uspostave održivog razvoja i sudjelovanja lokalnog stanovništva u donošenju odluka (30.08.2021)

Tablica 16. Korelacija između uspostave održivog razvoja i razmjene znanja lokalnog stanovništva u zajednici (30.08.2021)

Tablica 17. Korelacija između uspostave održivog razvoja i osnaživanje lokalnog stanovništva u zajednici (30.08.2021)

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Smještajni kapaciteti (20.07.2021)

Grafikon 2. Dolasci turista 2017.-2020. (21.07.2021)

Grafikon 3. Korelacija između uspostave održivog razvoja i razmjene znanja lokalnog stanovništva u zajednici (30.08.2021)

PRILOZI

UPITNIK

Ispitivanje stavova lokalnog stanovništva kvaliteti turističkog razvoja na području Gorskog Kotara

Svrha ovog istraživanja je analizirati stavove lokalnog stanovništva o razvoju turizma na načelima održivog razvoja. Anketni upitnik dio je istraživanja koje se provodi u okviru izrade završnog Razvoj ekoturizma na području Gorskog Kotara, studentice Patricije Marijanović. Cijenimo što ste odvojili Vaše vrijeme kako biste popunili ovaj anketni upitnik. O sudjelovanju u ovom istraživanju odlučujete potpuno slobodno, a dobiveni odgovori ostaju anonimni.

Q1. U kojem turističkom mjestu živite?

Delnice

Vrbovsko

Ravna Gora

Čabar

Ostalo _____

Q2. Spol (zaokružiti): M Ž

Q3. Navršene godine života: _____

Q4. Najviši stupanj obrazovanja:

Osnovna škola

Srednja škola

Viša škola ili fakultet

Magisterij

Doktorat

Q5. Da li ste Vi zaposleni u turizmu?

Da, stalno radno mjesto

Da, ali samo sezonski

Ne

Q5. Da li je član Vaše obitelji zaposlen u turizmu?

Da, stalno radno mjesto

Da, ali samo sezonski

Ne

U nastavku molimo Vas da anketu popunite tako da se odgovori odnose na ono mjesto u kojem živite.

6. U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama (1-uopće se ne slažem, 5- u potpunosti se slažem)?

Sudjelovanje lokalnog stanovništva u donošenju odluka o razvoju turizma (1-uopće se ne slažem, 2-ne slažem se, 3- niti se slažem niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem)						
PMD1_1	Informiran sam o politici turističkog razvoja u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
PMD1_2	Sudjelujem u procesu donošenja odluka o razvoju turizma u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
PMD1_3	Moje mišljenje/stavovi se uvažavaju kada je riječ o turističkim razvojnim projektima u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
PMD1_5	Aktivno sam uključen u proces donošenja odluka o turističkim aktivnostima u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
PMD1_6	U donošenju odluka o razvoju turizma u mojem mjestu življenja trebaju sudjelovati pripadnici i stalih interesnih skupina	1	2	3	4	5
PMD1_7	Aktivno sudjelovanje svih interesnih skupina u mojem mjestu življenja u svezi razvoja turizma jeste preduvjet uspješnog turističkog razvoja	1	2	3	4	5
PMD1_8	Imam utjecaj na odabir turističkih aktivnosti u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
Razmjena znanja /Knowledge Sharing (KS) (1-uopće se ne slažem, 2-ne slažem se, 3- niti se slažem niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem)						
KS2_1	Dobrovoljno dijelim svoje znanje o turizmu i turističkom razvoju s turističkim dionicima u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
KS2_2	Rado dijelim svoje znanje s turističkim dionicima o unapređenju turističke ponude u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
KS2_3	Rado dijelim svoje vještine unapređenja razvoja turizma s drugim dionicima u turizmu s ciljem poticanja razvoja turizma u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
KS2_4	U mojem mjestu življenja dionici u turizmu (predstavnici javne uprave, turističke zajednice) rado prihvaćaju prijedloge lokalnog stanovništva o razvoju turizma u destinaciji	1	2	3	4	5

KS2_5	U mojem mjestu življenja dionici u turizmu (predstavnici javne uprave, turističke zajednice) potiču lokalno stanovništvo na prijedloge o razvoju turizma u destinaciji	1	2	3	4	5
Oснаživanje zajednice/Empowerment (EMP)						
(1-uopće se ne slažem, 2-ne slažem se, 3- niti se slažem niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem)						
EMP3_1	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja me stimulira na ostanak u mom mjestu življenja.	1	2	3	4	5
EMP3_2	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja potiče me da radim na tome da moje mjesto ostane posebno i jedinstveno	1	2	3	4	5
EMP3_3	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja potiče me da osjećam povezanost sa svojim mjestom	1	2	3	4	5
EMP3_4	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja pruža mi mogućnost da se aktivno uključim u društvene aktivnosti mog mjesta	1	2	3	4	5
EMP3_5	Imam utjecaj na odluke o razvoju turizma u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
	Raspoložem znanjima o tome kako unaprijediti razvoj turizma u mome mjestu življenja					
EMP3_6	Imam pristup procesu donošenja odluka kada je riječ o razvoju turizmu u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
EMP3_7	Moj angažman u mojem mjestu življenja po pitanju razvoja turizma je vidljiv i daje pozitivne rezultate	1	2	3	4	5
Znanja zajednice o turizmu/Community Knowledge about Tourism (CK)						
(1-uopće se ne slažem, 2-ne slažem se, 3- niti se slažem niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem)						
CK4_1	Turistička industrija u mom mjestu življenja ekonomski je poticaj za moju zemlju	1	2	3	4	5
CK4_2	U mom mjestu življenja razvija se turizam u skladu s okolišem.	1	2	3	4	5
CK4_3	U mojem mjestu življenja i okolici ima puno turističkih atrakcija	1	2	3	4	5
CK4_5	Uspješno preporučujem turističke atrakcije posjetiteljima	1	2	3	4	5
CK4_6	Turistička industrija pruža brojne mogućnosti zapošljavanja.	1	2	3	4	5
	Samo u ekološki očuvanom području može se razvijati turizam					
CK4_7	Turistička industrija pruža kvalitetne mogućnosti zapošljavanja	1	2	3	4	5
CK4_8	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja je povećao troškove življenja zbog dodatnih infrastrukturnih potreba, cesta, vodovodna i komunalna infrastruktura, zbrinjavanje otpada	1	2	3	4	5
CK4_9	Novac potrošen na marketinške aktivnosti i oglašavanje koje je lokalna uprava (Općina, TZ) uložila kako bi se privuklo turiste u moju zajednicu dobra je	1	2	3	4	5

	investicija.					
CK4_10	Turizam pozitivno utječe na porezne prihode u mojem mjestu življenja	1	2	3	4	5
CK4_11	Turizam je dobar za gospodarski razvoj mojeg mjesta življenja	1	2	3	4	5
CK4_12	Prihodi ostvareni od turizma u mojem mjestu življenja opravdavaju troškove ulaganja u turistički razvoj u mojem mjestu.	1	2	3	4	5

U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama (1-uopće se ne slažem, 5- u potpunosti se slažem)?

Socijalna održivost/Social Sustainability (SOC)						
(1-uopće se ne slažem, 2-ne slažem se, 3- niti se slažem niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem)						
SOC5_1	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja poboljšava identitet zajednice.	1	2	3	4	5
SOC5_2	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja omogućuje mi iskusiti nove doživljaje	1	2	3	4	5
SOC5_3	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja poboljšao je kvalitetu života u mom mjestu	1	2	3	4	5
SOC5_4	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja pruža mi priliku da stvorim nova znanja.	1	2	3	4	5
SOC5_5	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja omogućuje mojoj zajednici da stekne pozitivan imidž.	1	2	3	4	5
SOC5_6	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja pruža mi priliku da upoznam društvene običaje i tradiciju drugih ljudi.					
SOC5_7	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja pruža priliku posjetiteljima da upoznaju društvene običaje i tradiciju moje zajednice					
	Razvoj turizma u mojem mjestu uči me toleranciji i prihvatanju različitosti					
SOC5_8	Turizam pruža priliku za obnavljanje i zaštitu kulturno povijesnih znamenitosti u mojoj zajednici.	1	2	3	4	5

U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama (1-uopće se ne slažem, 5- u potpunosti se slažem)

Kulturna održivost /Cultural Sustainability (CUL)						
(1-uopće se ne slažem, 2-ne slažem se, 3- niti se slažem niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem)						
CUL6_2	Razvoj turizma u mojem mjestu življenja pruža priliku za obnavljanje i zaštitu kulturno povijesnih znamenitosti u mojoj zajednici.	1	2	3	4	5
CUL6_3	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja povećava svijest i spoznaju o lokalnoj kulturi i baštini u mojoj zajednici.	1	2	3	4	5
CUL6_4	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja potiče revitalizaciju i oživljavanje tradicionalnih kulturnih manifestacija u mojoj zajednici	1	2	3	4	5

CUL6_5	Različite kulturne aktivnosti jedinstvene su i posebne u mojem mjestu življenja zahvaljujući razvoju turizmu	1	2	3	4	5
CUL6_6	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja potiče održavanje brojnih kulturnih sadržaja i aktivnosti u mojoj zajednici.	1	2	3	4	5
CUL6_7	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja potiče razvoj mnogih sportskih sadržaja u mojoj zajednici	1	2	3	4	5
CUL6_8	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja potiče razvoj mnogih zabavnih sadržaja u mojoj zajednici	1	2	3	4	5

U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama (1-uopće se ne slažem, 5- u potpunosti se slažem)?

Ekonomska održivost/Economic Sustainability (ECO)						
(1-uopće se ne slažem, 2-ne slažem se, 3- niti se slažem niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem)						
ECO7_1	Razvoj turizma u mojem mjestu življenja povećava broj radnih mjesta u mojoj zajednici	1	2	3	4	5
ECO7_2	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja povećava moj osobni dohodak.	1	2	3	4	5
ECO7_3	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja povećava moj životni standard.	1	2	3	4	5
ECO7_4	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja poboljšava ekonomiju moje zajednice	1	2	3	4	5
ECO7_5	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja stvara nova tržišta za naše lokalne proizvode	1	2	3	4	5
ECO7_6	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja potiče rast i razvoj ostale industrije u zajednici	1	2	3	4	5
ECO7_7	Turistička industrija u mojem mjestu življenja treba koristiti bar jednu polovinu dobara i usluga iz izvora lokalne zajednice	1	2	3	4	5
ECO1_8	Turistička industrija u mojem mjestu življenja koristi jednu polovinu dobara i usluga iz izvora lokalne zajednice	1	2	3	4	5
ECO7_9	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja potiče na raznovrsnost razvoja lokalnog gospodarstva	1	2	3	4	5
ECO7_10	Turistička industrija treba unajmiti bar polovinu svojih zaposlenika iz lokalne zajednice	1	2	3	4	5
ECO7_11	Turistička industrija u mojem mjestu življenja unajmljuje polovinu svojih zaposlenika iz lokalne zajednice	1	2	3	4	5
ECO7_12	Turistička industrija u mojem mjestu življenja pruža kvalitetne mogućnosti zapošljavanja	1	2	3	4	5
ECO7_14	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja potiče gospodarski razvoj mog mjesta	1	2	3	4	5
ECO7_15	Troškovi ulaganja u turistički razvoj u mojem mjestu življenja opravdavaju prihode ostvarene od turizma u mom mjestu	1	2	3	4	5

ECO7_1 6	Razvoj turizam u mojem mjestu življenja povećava troškove zbog dodatnih infrastrukturnih potreba, cesta, vodovodna i komunalna infrastruktura, zbrinjavanje otpada	1	2	3	4	5
ECO7_1 7	Razvoj turizma u mojem mjestu življenja povećava troškove života (cijena nekretnina, živežnih namirnica, ...)					

Ekološka održivost/Environment Sustainability (ENV)						
(1-uopće se ne slažem, 2-ne slažem se, 3- niti se slažem niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem)						
ENV8_1.	Okoliš zajednice u mom mjestu zaštićen je sada i za budućnost	1	2	3	4	5
ENV8_2.	Prirodna raznovrsnost u mom mjestu vrednovana je i zaštićena	1	2	3	4	5
ENV8_3.	Turistički razvoj mog mjesta treba ojačati napore za očuvanje okoliša	1	2	3	4	5
ENV8_4.	Turistička industrija u mom mjestu štiti okoliš zajednice	1	2	3	4	5
ENV8_5	Turizam u mom mjestu razvija se u skladu s prirodnim i kulturnim okruženjem	1	2	3	4	5
ENV8_6	Turistički razvoj mog mjesta potiče pozitivnu etiku o zaštiti okoliša među svim interesnim skupinama u mom mjestu	1	2	3	4	5
ENV8_7.	Propisi o standardima okoliša su potrebni da bi se smanjili negativni učinci turističkog razvoja	1	2	3	4	5
ENV8_8	Vjerujem da turistička industrija može poboljšati i zaštititi okoliš mog mjesta za buduće generacije	1	2	3	4	5
ENV8_9.	Razvoj turizma u mojem mjestu življenja ne šteti okolišu	1	2	3	4	5
ENV8_10 .	Razvoj turizma u mojem mjestu življenja potiče veću zaštitu okoliša	1	2	3	4	5
ENV8_11 .	Razvoj turizma u mojem mjestu nije u sukobu s okolišem	1	2	3	4	5
ENV8_12 .	Ekonomska dobit od turizma važnija je od zaštite okoliša	1	2	3	4	5
ENV8_13 .	Ekonomska dobit od turizma jednako je važna kao zaštita okoliša	1	2	3	4	5
ENV8_14 .	Zaštita okoliša važnija je od ekonomske dobiti od turizma	1	2	3	4	5
ENV8_15 .	Prilikom razvoja turizma u mojem mjestu življenja turizam treba integrirati u zaštitu okoliša i upravljanje zemljištem					